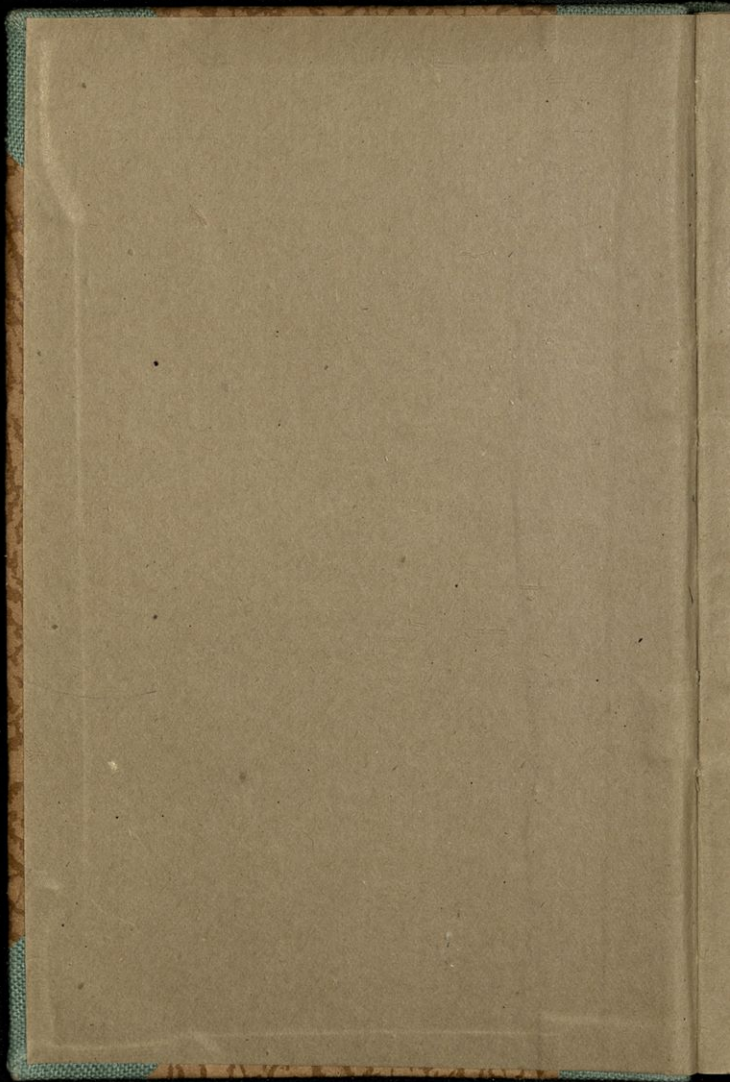
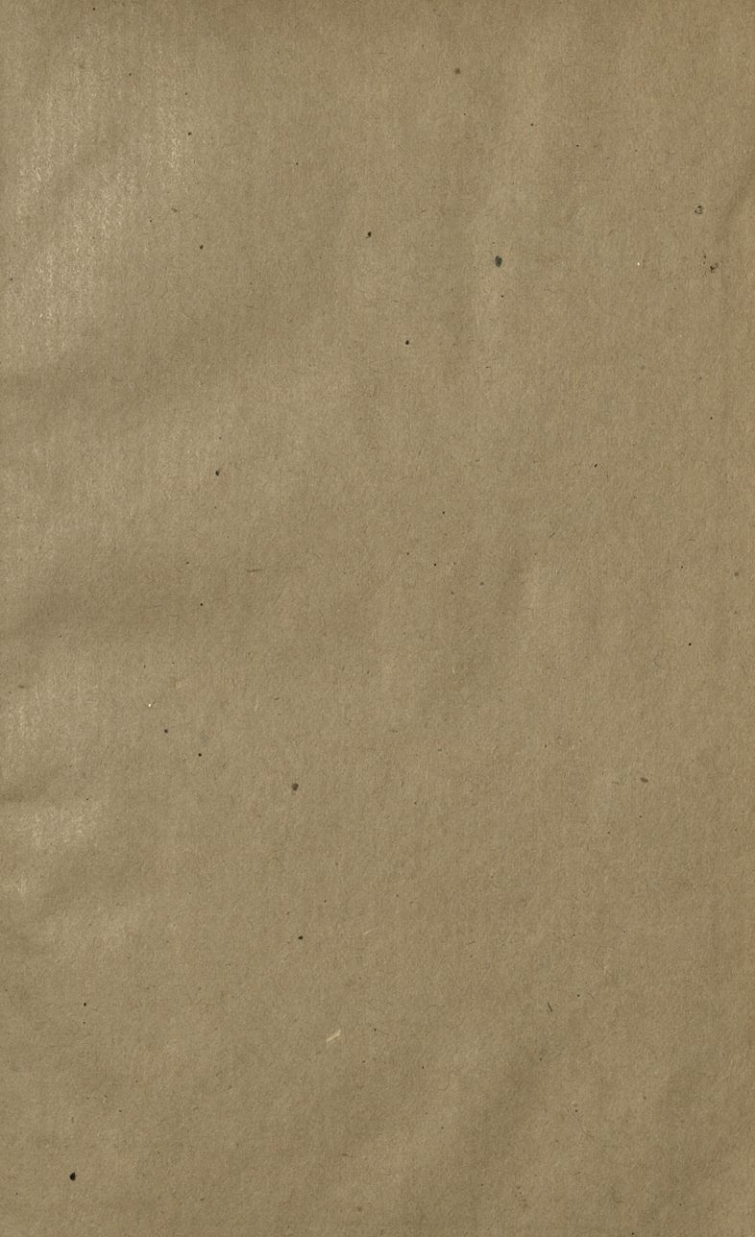
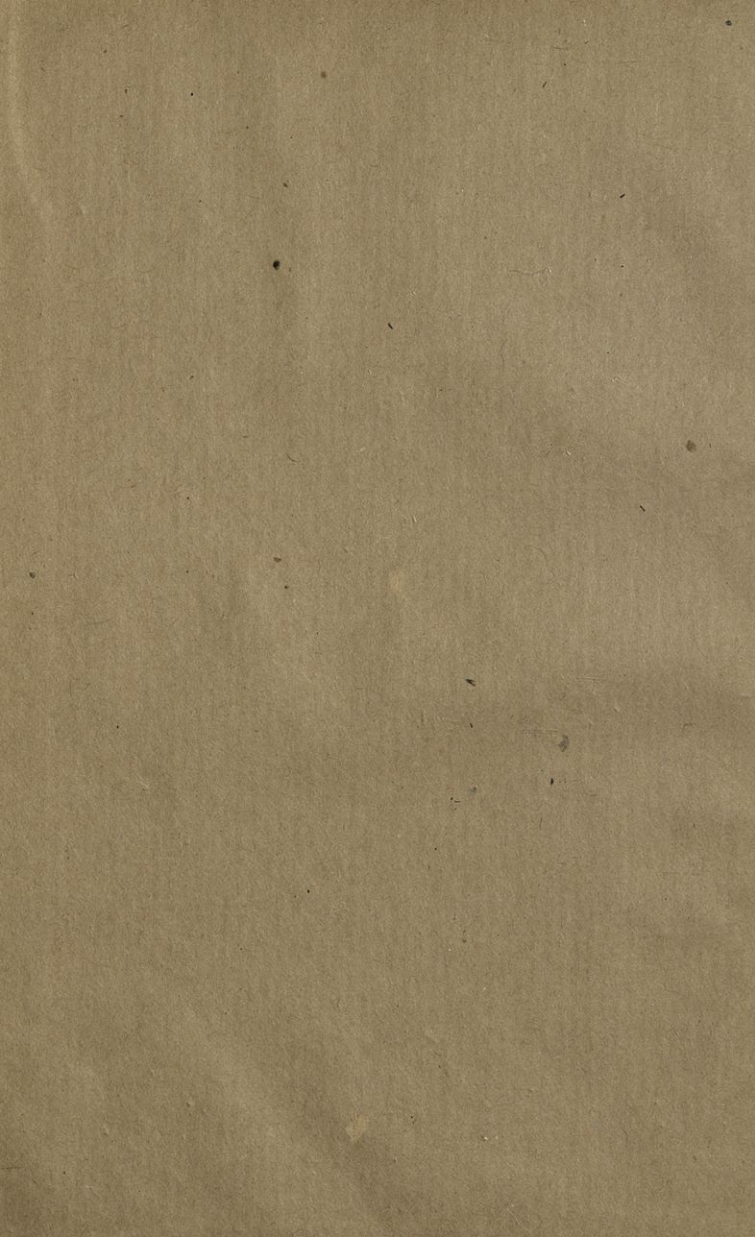

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

111008

Krištof Kolumb

in

odkritje Amerike.

Priredil

J. M.

V Ljubljani.

Založil in prodaja Janez Giontini.

1903.

111008

111008

F2C 1406/1953

Natisnil A. Klein & Komp. v Ljubljani.

I. poglavje.

Kolumbova mladost in njegove priprave za prvo vožnjo.

 leta 1436 ali 1437 — ne ve se gotovo kdaj — porodil se je v Dženui (Genovi) na Italijanskem revnem suknarju Dominiku Kolumbu sin, katerega so krstili za Krištofa. Deček je bil bistrega duha in blagega srca. Pobožni stariši so ga bogaboječe in v ljubezni do bližnjega vzgojili ter ga za nekaj časa vzlic svoji revščini celo na visoko šolo v Paviji poslali.

Boj za vsakdanji kruh je nadarjenega Krištofa prisilil, da se je iz šole moral domov povrniti, kjer je pri delu pomagal svojemu očetu.

Toda tkalske statve ga niso veselile, hrepenel je le na morje. Kot 14 leten dečko je očetovo hišo zapustil ter šel med mornarje. Prebrodil je kmalu vsa znana morja ter je v Atlantskem morji prišel do takrat najsever-

nejšega poznanega otoka (Islandije), proti jugu pa ob afriškem nabrežji blizo do predgorja „dobre nade“.

Njegova bistroumnost in vstrajnost sta mu pomagali do nenavadnega vspeha, da je že kot 25 leten mož postal kapitan, to je samostojen poveljnik ladije.

Kakor za marsikaterega slovečega moža bila so tudi zanj naključja velikega pomena.

Ko je nekoč ob portugalskem obrežji jadral, navstal je na njegovi ladiji ogenj. Če je hotel svoje življenje rešiti, moral je v morje skočiti ter na suho plavati. Tako je tudi storil. Že so mu moči pešale, bil je pa še celi dve uri od obrežja. Slučajno so mu valovi v tej sili veliko veslo pod roke zanesli. Na tem je od časa do časa počival ter tako srečno ušel preteči smrti v valovih. Iz polnega srca se je Vsemogočnemu za svojo čudovito rešitev zahvalil. Popolnoma reven je prišel v glavno portugalsko mesto Lizbono.

To mesto je bilo takrat za mornarje in mornarsko vedo prvo na svetu. Portugizi so sloveli za najspretnейše in najdrznejše pomorščake. Tukaj so bili najboljši ladijetesci, tu so se najslovitejši zemljevidi in sploh druge mornarske potrebščine izdelovale. Kdor je hotel na morji poskusiti svojo srečo, šel je v Lizbono.

Kolumb, prišedši v to mesto, ni imel niti novčiča niti službe. Posrečilo se mu je, da je dobil delo, in sicer je svoj borni kruh služil s prepisovanjem mornarskih knjig in risanjem zemljevidov. Kmalu je kot veščak v svoji stroki zaslovel. Pri tem se je z rojakom in zdravnikom Pavlom Toskanelijem seznanil. Ta mož je bil vsled svoje učenosti tudi na kraljevskem dvoru znan; beseda njegova je celo pri vladarju mnogo veljala, čeravno so ga domačinci kot tujca — bil je rodod Italijan — zelo zavidali.

V tem času je Kolumb mej drugimi postal prijatelj z nekim Monis de Palestrellom, kojega krepostno hčer Filipo je vzel za ženo. Palestrello je bil pogumen mornar, ter je občevanje ž njim bilo odločilnega pomena za Kolumbovo bodočnost.

Koncem petnajstega stoletja so se ravno portugalski mornarji na vso moč trudili, da bi našli neposredno morsko pot v bogato Indijo. Iz te skrivnostne dežele je že od nekdanj najplemenitejše in najdražje blago v Evropo dohajalo, toda po jako težavni poti. Prebivalci jutrovih dežel so je na velblodih do obrežja Sredozemskega morja dovažali, tam pa so posebno italijanske ladije indijske pridelke prejemale ter v naše kraje vozile. S to kupčijo so osobito Benetke in pa Kolum-

bovo rojstno mesto Dženua obogatele, tem bolj, ker so imeli Španci in Portugizi daljšo pot do jutrovih dežel nego Italijani.

V Benetkah so takrat vsled bogastva one prekrasne palače sezidali, katere še danes ves olikani svet občuduje.

Ravno to tekmovanje z Benečani ni dalo Portugizom miru; ugibali in tvegali so vse, da bi našli drugo pot v preblazeno Indijo.

K temu jih je izpodbujala še druga okoliščina. Tekom štirinajstega stoletja so se Turki onih dežel polastili, preko katerih je po suhem prihajalo blago iz Indije. Ti zakleti sovragi krščanstva so vso prejšnjo cvetočo kupčijo z Indijo zadušili. Treba je bilo tedaj tem nujneje odpreti novo pot v Azijo, in sicer so jo Portugalci iskali okrog južne Afrike mimo predgorja „dobre nade“.

Tudi ta trud se jim ni posrečil, kajti ladije v takratnem času so bile še jako priproste, morje blizo predgorja „dobre nade“ pa tako viharo, da se niso upali preko južnega konca Afrike.

Kolumb se je mudil na Portugalskem ravno tedaj, ko so bile vse mornarske glave enakih mislij polne. Tudi on kot mornar z dušo in telesom se je mnogo bavil s tem perečim prašanjem. Toda samostojni njegov duh je stvar s popolnoma novega stališča

razmotrival. Znano je bilo že takrat, da je zemlja okrogla. Mislil si je tedaj, mogoče mora biti, prijadrti krog nje, torej tudi v Indijo priti bodisi proti vzhodu, bodisi proti zapadu. In zadnja smer se mu je vsled Turkov na jedni strani in pa hudih viharjev ob predgorji „dobre nade“ na drugi strani zdela edino prava.

Kolumb je bil, kakor smo že začetkoma naglašali, dober kristijan; veren je bil, ne pa praznoveren, kakor vsi tedanji mornarji. Že od nekdaj se je govorilo, da so proti solnčnemu zahodu onstran Atlantskega morja bogate dežele; toda ves svet je bil prepričan, da čakajo predrzneža tam grozovite nevarnosti: morske pošasti, orjaške kače in zmaji, velikanski ptiči z železnimi kremplji, ki bi odnesli v zrak celo ladijo ter jo iz neznanke visočine zopet izpustili v morje, kjer bi se razbila in potopila.

Kolumba so v njegovem prepričanju utrjevale tudi verjetne pripovedi mornarjev, da so videli na morji umetno rezljan toda neznan les, katerega je veter od zapada priplul. Posebno odločilno pa je bilo to, da so nekoč na obrežji našli dva mrliča popolnoma neznanega rodu. Jasno je bilo tedaj vsakemu izobraženemu človeku, da morajo na zapadu biti nove dežele.

V tem njegovem premišljevanji ga je posebno zgoraj omenjeni zdravnik in učenjak Toskaneli izpodbujal. Pisal mu je končno: „Močno bode veselilo kralje in kneze onih daljnih dežel, če se jim odpre pot, po kateri morejo v zvezo stopiti s kristijani ter se od njih poučiti v katoliški veri in v vseh vedah, kar jih imamo mi“. Sedaj je za trdno sklenil, da hoče na vsak način v navedeni smeri priti do Indije.

Toda v ta namen mu je najpotrebnejšega manjkalo — denarja. Obrnil se je najprvo do mestnega sveta dženovskega, ki pa ga je odločno zavrnil, češ, za take bedarije nimamo novcev. Ko je izprevidel, da v svoji ožji domovini nima sreče, ponudil se je Benečanom, toda tudi tukaj niso hoteli o njem in njegovih velikanskih načrtih ničesa slišati. Vsled tega je šel zopet kot kapitan na morje ter je služboval kot tak do leta 1483.

Kolumb je bil mož jeklenega značaja, neupogljive vstrajnosti. Znova je prišel na Portugalsko ter se oglasil naravnost pri kralju Ivanu II. Ta je sklical učene može ter jim v posvetovanje Kolumbov načrt predložil. Ti „učenjaki“ so končno sodbo izrekli, da je Kolumb sanjač in da o njegovi ponudbi ne more pameten človek govoriti. Na tistem pa so sami ladijo opremili ter pogumnega

rojaka ž njo odposlali, naj izvede domačin, kar je tujec v duhu načrtal. Toda temu domačinu je manjkala Kolumbova odločnost, njegov orjaški duh. Kmalu potem, ko je iz Lizbone odplul, povrnil se je v domovino, v srcu sovražen tujcu, ki ga je s svojimi neizvedljivimi načrti spravil v sramoto.

Kolumb je imel sedaj na Portugalskem toliko sovražnikov, da je na tihem s svojim sinom Diegom na Špansko pobegnil. Žena mu je že poprej umrla. Truden, lačen in potrt je zavetišče našel v frančiškanskem samostanu Santa Maria de la Rabida. Predstojnik temu samostanu, Perez de Marchena, bil je zelo učen mož, in sicer ravno v istih vedah, katerih je bila Kolumbova duša vsa polna. Perez de Marchena je bil poprej izpovednik španske kraljice Izabele. Svetoval je Kolumbu, naj se obrne neposredno do kraljice, ki mu je bila kot bivšemu duševnemu svetovalcu zelo naklonjena, ter mu je sabo dal pismo, v katerem ga je toplo priporočil vladarici ter še posebno naglašal, da v onih novih deželah živi še mnogo narodov, katerim ni še zasvetila luč krščanstva. Toda Kolumb tudi tukaj ni imel sreče. Kraljica mu je sicer zaupala, toda v posvetovanje sklicani učenjaki so ravno tako razsodili, kakor na Portugalskem.

Vrhu tega je bil španski kralj Ferdinand Katoliški neodločen in nezaupljiv mož, kate-rega tudi kraljica Izabela ni mogla privesti do tega, da bi bil pritrdil Kolumbovim načrtom. Izgovarjal se je, da mu manjka denarja, ker ga vojska z Mavri preveč stane. Kolumb naj potrpi do srečnega konca te vojske.

Mavri so bili mohamedanski narod, bojeviti in zelo nadarjeni, ki so si najprvo podjarmili vso severno Afriko, pozneje pa tudi velik del Španije. O njihovi visoki naobraženosti nam še danes na Španskem razne umetne stavbe pričajo, posebno pa slikovita Alhambra.

Celih osem let je Kolumb čakal in skoraj obupaval. V tej dobi ga je frančiškanski predstojnik Perez de Marchena tolažil in k vstrajnosti izpodbujal. Toda tudi sedaj ni Kolumb miroval. Pridno se je učil ter svoje vede spopolnjeval, ob enem pa se brigal za dobro vzgojo svojega sina Diega.

Konečno so Španci Mavre premagali. Osvojili so deželo Granado ter tako uničili vso mavrovsko moč na Španskem. Kralj Ferdinand je bil jako vesel, da se mu je zmaga posrečila.

V tem času sta dva nova Kolumbova prijatelja, Kvintanillo in Santanello delovala

za Kolumba na kraljevskem dvoru. Z živimi besedami sta končno kralja pregovorila.

Kraljica je nemudoma poslala po Kolumba, da izpolni njegovo vročo željo. Dvorniki so sicer tudi sedaj proti njemu kot tujcu spletke kovali, toda kraljica je Kolumbu vse dovolila, kar je zahteval za-se, ko bi se mu posrečilo odkriti nove dežele ter jih zasesti v imenu španske krone. Ti pogoji so bili nastopni: 1.) naslov podkralja, velikega admirala na morji in gubernatorja vseh novo odkritih dežel; 2.) vse te časti ostanejo po njegovi smrti njegovi rodbini; 3.) desetina vsega bogastva, vseh dragocenih kamnov, zlata, srebra, dišav in drugih pridelkov iz novih dežel.

Tega ni zahteval iz sebičnosti, marveč mu je bil pred očmi drug blagi namen. Turki so imeli v svoji oblasti sveto deželo, za katero so v križarskih vojskah kristijani prelili že mnogo krvi, ne da bi jo bili mogli stalno osvoboditi. Sklenil je tedaj nabrati mnogo denarja, da jo ali z najeto vojsko 50.000 pešcev in 5000 konjikov pribori, ali pa jo Turkom odkupi in izroči v varstvo svetemu očetu.

Kolumb je vsega skupaj celih osemnajst let čakal, da se mu ta vroča želja izpolni.

Sedaj mu je prvič po tako dolgem času prijazna zvezda zasvetila.

Kraljica Izabela mu je dala tri ladije pripraviti. Vsi troški za to so 24.000 tolarjev iznašali — za današnje razmere smešno mala svota, toda za tedanje razmere, po komaj končani dragoceni vojski, vendar toliko, kar je mogel Kolumb za prvo zahtevati.

Imel je tedaj ladije, katerih največjo je imenoval „Santa Maria“, drugo „Pinto“, tretjo pa „Nino“.

Toda kje dobiti zadostno število mož, ki bi imelo pogum, odriniti ž njim v neznane kraje, kjer jih čakajo „grozovite nevarnosti, morske pošasti in orjaški ptiči z železnimi kremplji?“

Konečno se mu je po prizadevanji vplivnih prijateljev posrečilo, pridobiti v ta namen tri brate iz plemenite rodbine Pinzon. Ta vzgled je tudi druge mornarje ojačil, da so se mu ponudili za spremljevalce. Izbral si je 120 mož. Poveljništvo prve ladije „Santa Marija“ je prevzel sam, drugo ladijo „Pinto“ je Alfonzu Pinzonu, tretjo „Nino“ pa njegovemu bratu Vinzentu Pinzonu izročil. Dne 3. avgusta 1492 je bilo vse za odhod pripravljeno.

II. poglavje.

Kolumbova prva vožnja.

Izročene mu tri ladije so bile zasidrane v pristanišči španskega mesta Palosa, ki je ležalo blizu portugalske meje ob Atlantskem morji ter je slovelo zaradi dobre luke*). Dne 3. avgusta 1492 se je ob bregovih imenovane pristanišča kar trlo radovednega ljudstva.

Kolumb je tu v pričo vseh ljudi s svojimi spremljevalci pokleknil ter se v vroči molitvi nebeškemu Očetu zaupno priporočil. Dan poprej je z vsemi tovariši svete zakramente prejel, da se dostojno pripravi na nevarno vožnjo kakor na gotovo smrt. Na dano znamenje so mornarji' zgrabili za vesla ter odrinili proti ladijam, ljudstvo ob bregovih pa je gromovito klicalo: „Z Bogom!“

Obrnili so se najprvo proti Kanarskim otokom*). Ko je izginilo špansko obrežje, začel je Kolumb, kadar mu je kot poveljniku preostajalo časa, sestavljati dnevnik o vseh dogodkih, ki so se med vožnjo pripetili. Ta dnevnik je začel z besedami:

„V imenu našega gospoda Jezusa Kristusa. Vaše Veličanstvo (t. j. božje) je meseca

*) Glej zemljevid!

januarija sklenilo odposlati me v Indijo do tatarkana, ki se v našem jeziku imenuje kralj vseh kraljev. Ta knez in njega predniki so poslali še prej jedenkrat poslanca v Rim ter prosili učiteljev v naši sveti veri*), katere prošnje pa sv. oče niso mogli uslišati. Vaše Veličanstvo me pošilja v Indijo, da se tam seznanim s knezi, narodi in deželami ter pozivem, kaj je storiti za razširjanje naše sv. vere.“

Ta začetek jasno priča, da ni gnala Kolumba na nevarni pot blagohlepnost, marveč le zgoraj omenjeni verski nagibi.

Že drugi dan ga je doletela nezgoda. Pri jedni ladiji se je krmilo zlomilo. Skoraj gotovo je je krmar sam navlašč pokvaril, da bi se vsled tega povrnili, ker se je kesal, da je odšel na prenevarno pot.

Praznoverni mornarji so v resnici začeli mrmrati, češ, to je svarilo božje, ki nam obeta nesrečen izid podjetja. Po mnogem trudu še le se je Kolumbu posrečilo, pomiriti razburjene mornarje.

Prišli so srečno do Kanarskih otokov. Tam so ladije popravili ter se z vsem potrebnim za dolgo pot preskrbeli.

*) Tu izrečno pripomnimo, da Kolumb niti pojma ni imel o Ameriki ter je vedno le mislil, da je iskal in našel pot v Indijo, del Azije.

Dosedaj so jadrali v znanih krajih. Dne 6. septembra pa so naravnost proti zapadu odrinili — sedaj se je pričelo pravcato podjetje!

Vsled slabega vetra prišli so še le drugi dan tako daleč, da so jim Kanarski otoki izpred oči izginili. Tu se je mornarjev grozna malodušnost polotila. Javkali so, razgrajali in se na prsi trkali. Zahtevali so, da se Kolumb ž njimi v domovino povrne. V tem trenutku je naš junak svojo jekleno odločnost pokazal. Stal je mej razburjenimi pomorščaki kakor skala mej razljučenimi valovi.

In glej! Zaupanje v Boga ne premore dosti pri praznovercih; ko jim pa Kolumb konečno opiše vsa bogastva, zlato in dragocene kamne, ki jih čakajo v novih deželah, pomirijo se mornarji ter mu obljubijo, da gredo ž njim, ko bi jih tudi Bog zna kam peljal.

Jadrali so mnogo dnij. Nekega dne so zapazili, da je vse morje, kakor daleč je oko segalo, pokrito z zeleno travo, in sicer na nekaterih krajih tako gosto, da so se ladije morale obrniti ter si drugo pot skozi redkejšo zelenjavo iskati. Z nova so mornarji začeli obupavati; kričali so, da morje postaja vedno bolj plitvo, da bodo z ladijami obtičali na pečinah ter se razbili. Toda

Kolumb jih je tudi sedaj pomiril ter jim razložil, da bi jih ta prikazen morala še le uveriti o tem, kako prav ima on, ko trdi, da mora biti blizu suha zemlja. V tem ga je podpirala tudi okoliščina, da se je naenkrat prikazalo mnogo ptičev, vran, rac in morskih krokarev, ki so zvečer posedali na jarbole, zjutraj pa proti zapadu odletavali.

Prejadrili so 770 morskih milj, računeno od Kanarskih otokov. Ta daljava je začela mornarje zopet vznemirjati. Mrmrli in celo glasno so godrnjali, zahtevajoč, da se hočejo v domovino vrniti, češ, pokazali so dosti poguma, da jim nikdo ne bo mogel strahopezljivosti očitati. Konečno so Kolumbu celo pretili, da ga vržejo v morje, če jim ne ugotovi. Po velikem prizadevanji si je naš junak še tri dni odloga izgovoril.

Kaj je njegova duša v treh dneh pretrpela, tega ni mogoče opisati. Celih osemnajst let je čakal, da dobi ladije za vožnjo. In sedaj, prav blizu svojega cilja, preti mu upor mornarjev, da bo ves njegov trud postal zastonj!

Dne 11. oktobra istega leta, drugi večer izmed izgovorjenih treh dnij, so od daleč na zapadu neko svetlobo zagledali. Štiri ure pozneje, dne 12. oktobra ob dveh zjutraj je zagrmel strel iz topa — dogovorjeno zna-

menje, da je kdo mornarjev zagledal suho zemljo.

Kako vroče je v tem trenutku vskipela zahvalna molitev iz Kolumbovega srca proti nebu! Od ladije do ladije pa se je razlegal veseli krik: „Zemlja, zemlja!“

Težko so mornarji belega dneva pričakovali. Konečno se je nebo začelo rudečiti — zemlja, krasna zemlja je ležala pred njimi! Radost mornarjev je bila nepopisna! Zapeli so zahvalno pesem, potem pa se spomnili svojega načelnika, katerega so tolikokrat žalili, da, mu celo s smrtjo pretili. Pokleknili so prednj ter ga odpuščanja prosili. In velika duša Kolumbova jim je vse odpustila; podal je vsakemu izmed njih desnico v znamenje odkritosrčne sprave.

Odpeľjali so se v čolnih proti zemlji; prvi izmed njih je Kolumb z zastavo v roki stopil na-njo, ravno ko se je izza morske površine prikazal prvi zlati žar jutranjega solnea. Špansko zastavo je v znamenje prilaistitve zasadil v tla, mornarji pa so njegovo obleko in zemljo poljubovali.*)

Kolumb je otok imenoval San Salvador, to je: Sveti Odrešenik. Dandanes se imenuje Gvanahani ter je del Lukajskih ali Bahamskih otokov.***)

*) Glej naslovno sliko!

**) Glej zemljevid!

Ko se je veselje nekoliko poleglo, prlašali so se mornarji, če bodo tukaj našli tudi ljudi in kakošni bodo. Treba ni bilo dolgo čakati. Ko so domačinci od daleč videli plavati strahovite ladije, zbežali so v gozde. Polagoma so se pomirili ter se približali. Čudili so se belim ljudem, katere so imeli za nebeške prikazni. Pa tudi mornarji še niso nikdar takih ljudij videli. Divjaki so bili lepe rasti, rudečkaste kože, nagi in po golem životu rudeče, črno in drugače po-barvani. Njihovo orožje, sulice in noži, je bilo leseno ter k večjemu z ribjimi kostmi nasajeno, kajti železo jim je bilo še neznano. Jeden izmed njih je Kolumbov meč prijel ter se obrezal. Hitro je odskočil, meneč, to je kazen, ker sem se dotaknil nebeške prikazni.

Kolumb je te ljudi „Indijance“ imenoval, kakor jih še dandanes zovemo, ker je bil prepričan, da je prišel v vzhodno Indijo. Obdaroval jih je s steklom, koraldami, medeno žico in drugimi malenkostmi. Za to so mu prinesli papige, sulice, bombaž — toda vse to Kolumbu ni zadostovalo. Obljubil je kraljici, da bo z zlatom povrnil vse troške za opremljene tri ladije, pa tudi sam je hotel z desetino vseh bogastev oprostiti sveto deželo iz turških rok. Divjaki so v nosovih in

ušesih zlate ploščice nosili. Ko se je ž njimi po znamenjih dogovoril, da išče zlato, dali so mu vedeti, da te kovine ni na njihovem otoku, marveč jo dobivajo od juga in zapada.

Odplul je na to stran ter mnogo manjših otokov našel, katere vse je krstil ter prevzel v posest imenom španske krone.

Toda zopet ga je začela nesreča zasledovati. Poveljnik ladije „Pinta“, Martin Alfonz Pinzon, se je že davno na tihem jezil, da se je moral ravnati po ukazih italijanskega tujca. Ko so dne 19. novembra zapustili otok Kubo ter odpluli proti drugemu otoku, Haiti imenovanemu, začelo je vreme postajati viharo. To priliko je porabil hinavski Pinzon, da je zapustil s svojo ladijo Kolumba ter šel odkrivat novi svet na lastno pest. To se je dne 21. novembra zgodilo.

Dne 6. decembra je Kolumb prišel do otoka Haiti, kateremu je dal ime Hispanjola, to je „Mala Španska“, ker se mu je zdelo, da sta tamošnja zemlja in podnebje zelo španskima slična.

Prebivalci tega otoka so bili še bolj z zlatom olepšani, kakor divjaki na Kubi in Gvanahani; čislali pa so dragoceno kovino tako malo, da so jo radi zamenjavali z drobnjavo, katero jim je Kolumb za-njo ponujal. Kazik, to je cesar teh divjakov, se je s Ko-

lumbom sprijaznil. Ko ga je Kolumb некоč obiskal, snel je ta svojo zlato krono ter mu jo dal na glavo. Kolumb je pa svojo biserno verižico snel ter jo kaziku okrog vratu obesil ter mu na roko svoj srebrn prstan nataknil.

Nesreča še vedno ni mirovala. Proti koncu meseca decembra se mu je ob vihnem vremenu vsled nepazljivosti mornarjev največja ladija „Santa Marija“ s sidra odtrgala ter ob pečinastem obrežji razbila. Divjaki so mu pridno pomagali, da je rešil njene ostanke na suho — toda sedaj mu je po Pinzonovem begu le še najmanjša ladija „Nina“ preostala. Če se mu še ta potopi, kdo naj prinese novico v Evropo o njegovem odkritju? Sklenil je tedaj kolikor mogoče hitro vrniti se domov. Ker ni mogel na mali ladiji seboj vzeti vseh ljudij, odločil se je, pustiti jih 39 mož v novem svetu, dokler se v drugič k njim ne povrne. Za poveljnika jim je dal plemiča, Djega Arkada po imenu, ter je ukazal, da zgradijo trdnjavo v večje varstvo. Ta tabor je bil v desetih dneh izgotovljen.

Misliti si moremo, kako je tem 39 pomorščakom srce bojazni utripalo, ko se je dne 4. januarija 1493 Krištof Kolumb od njih poslovil ter je z „Nino“ proti dragi domovini odplul! Če se Kolumbu ne posreči

vožnja, rešila jih ne bo živa duša z neznanega otoka, ostati bodo morali do črnega groba mej divjaki, katerih jezika niti ne razumejo.

Kje je mej tem ostal Pinzon s svojo ladijo? Kolumb se je zastonj po njem oziral. Toda glej! Že drugi dan je prijadrala za njim ter se mu pridružila. Alfonz Pinzon se je izgovarjal, da ga je vihar od vrhovnega poveljnika ločil, toda Kolumb mu je videl v dno srca ter je bil prepričan, da mu nevoščljivec ni privoščil slave, ker je odkril novi svet.

Vožnja je bila začetkoma prav prijetna. Ladiji sta proti domovini valove rezali kakor ptici po zraku. Začetkoma meseca februarija je naenkrat navstala taka tišina, da se ladiji nista celih osem dnij skoraj z mesta premaknili. Štirinajst dni po svečnici pa je prihrul grozovit vihar. „Pinto“ so razburjeni valovi odgnali in Kolumb je bil prepričan, da se je potopila. Če se še „Nina“ ponesreči, kdo naj potem domov sporoči o novem svetu? Ali naj bo res ves dosedanji silni trud zastonj? V tem skrajnem obupu je Kolumb pokazal zopet, kako jeklen značaj je bil. Sredi največje nevarnosti je vzel pergament, zapisal nanj svoje odkritje, ga zašil v sukno, napoljeno z oljem, in ta zavoj djāl v sodček, katerega je dobro zabil ter vrgel v morje. Za-

upal je Vsemogočnemu, da bo božja previdnost že kje v Evropi na suho vrgla njegovo poročilo, ko bi moral on najti svoj grob v hladnih valovih. Vihar je več dnij razsajal.

Ko se je vreme zboljšalo, zapazil je Kolumb, da je pred Azorskimi otoki, ki so bili takrat že znani in v portugalski oblasti. Morje je bilo še vedno razburjeno in še le po preteku treh hudih dnij se jim je posrečilo, da so prišli do brega. Azorskim otokom je takrat zapovedoval neki Juan de Kastaneda, ki je imel od svoje vlade povelje, naj preži na Kolumba ter ga zgrabi, kjerkoli ga dobi v pest. Portugalci so se namreč nevoščljivosti kar tresli, ker niso privoščili Špancem, da bi oni našli pot, katero so sami že toliko let zastonj iskali.

Med zadnjim viharjem so Kolumb in vsi njegovi tovariši obljubili, da bodo bosí, gologlavi in goloroki romali do prve cerkve, katero bodo zagledali. Znano je bilo Kolumbu, da je na otoku, pred katerim je zasidral „Nino“, mala kapelica. Kot veren kristijan je hotel dano obljubo izpolniti. Nevarnost je bila zanj velika, kakor hitro bi stopil na suho, kjer ga je že čakal portugalski glavar s svojimi vojaki. Toda tu ga je božja roka čuvala. Bolan je bil naš junak, zaradi tega je odredil, naj opravi božjo pot najprvo jedna

polovica tovarišev, ko se pa ta povrne, odleglo mu bo menda toliko, da bo mogel sam z drugo polovico oditi na otok.

Prva polovica je na božjo pot odšla. Kolumb je čakal, kdaj se povrnejo tovariši, toda zastonj je gledal na breg, kjer se je vedno več portugalskih vojakov zbiralo. Sedaj je zaslutil, kaj nameravajo sovražniki. Obrnil je svoje topove proti otoku in tu se je Kastaneda še v pravem času premislil. Izpustil je vjete Špance ter jih nazaj na „Nino“ poslal.

Kolumb je vzlic razsajajočemu viharju krenil proti domu. Boril se je z valovi obupno. „Nina“ se je visoko na višino dvigovala ter padala v mokre prepade. Vse jarbole so se polomile. Konečno se mu je vendar posrečilo, da je prišel do izliva reke Taje. Od tod je poslal poslanca na španski dvor s poročilom, da se je srečno povrnil, na portugalski dvor pa s prošnjo, naj mu dovolijo, da sme po reki prijadрати v Lizbono, kjer mu je popraviti poškodovano ladijo.

Poslanci so se iz Lizbone kmalu s polvoljnim poročilom vrnili. Kolumb je dne 4. marcija 1493 mej najhujšim viharjem v portugalsko glavno mesto srečno priplul. Ljudje, ki so stali ob obrežji ter gledali, kako se poškodovana „Nina“ bori z viharjem ter se konečno

v pristanišči zasidra, rekli so: „To je očeviden čudež, da se ni potopila. Vihar je tako grozno razsajal, da je kar s tal pometel neko malo mesto blizo Lizbone in je ob obrežju razbil mnogo večjih in nepohabljenih ladij“.

Ko se je kakor blisk po mestu raznesla novica, da se je Kolumb povrnil s celimi kepami zlata, s tujimi divjaki in živalimi, začelo se je okrog „Nine“ vse tretji ljudstva. Vsakdo je hotel videti junaka, kateremu se posrečila nevarna pot v čarobno Indijo. Celo portugalski kralj mu je poslal zanj in njegove ljudi živeža ter je zapovedal svojim dvornikom, naj časte Kolumba kolikor mogoče, čeravno je bil Špancem nevoščljiv zaradi časti in novih prisvojenih dežel. Konečno ga je tudi pismeno povabil, naj pride na kraljevski dvor.

Kralj ga je prijazno sprejel ter ga pregovarjal, naj stopi v njegovo službo. Toda Kolumb ni hotel španskemu dvoru dane obljube prelomiti ter se je na „Nino“ povrnil, katero so mej tem časom za silo popravili, da je mogel odjadrati v Palos, kjer se je dne 15. marcija 1493 zasidral.

V Palosu je bilo vse naenkrat pokonci. Zaprli so prodajalnice kakor ob velikih praznikih. Zvonilo je po vseh cerkvah, ko je Kolumb s svojimi tovariši šel v cerkev, kjer je opravil svojo iskreno zahvalno molitev.

Isti večer je v Palos prijadrala tudi ladija „Pinta“, o kateri so že davno vsi mislili, da se je potopila. Njen poveljnik Pinzon, ki je tudi mislil, da Kolumb počiva na dnu morja, poslal je poročilo iz druge španske luke svojemu kralju o srečni vrnitvi. Čuden naključek! Njegovi in Kolumbovi poslanci so ob enem prišli na kraljevi dvor. Kralj Ferdinand je dal Pinzonu povedati, da ga hoče le s Kolumbom sprejeti. Same jeze, da se mu nakana ni posrečila, zbolel je že itak bolehavi nevošljivec ter kmalu potem umrl.

Kolumb se je odpravil na pot v Barcelono, kjer ga je čakal kralj s kraljico in celim dvorom. Spremljalo ga je na stotine plemičev na bistrh konjih, ljudstva pa je bilo povsod ob cestah na tisoče, ki so ga navdušeno pozdravljali.

Konečno so prišli v Barcelono. Najprvo so jahali v mesto trobentači, za temi nebrojni plemiči v najkrasnejših opravah, potem so prišli Kolumbovi mornarji, za njimi pa Indijanci, ki so nosili kepe čistega zlata, pisane papige in druge dragocenosti iz novega sveta. Kot zadnji je stopal Kolumb sam mej nebrojno množico radovednega ljudstva.

Prišedši do kralja hotel je naš junak po tedanjem običaji pred njim poklekniti, toda

ta mu je podal roko ter mu poleg svojega prestola prostor odkazal.

Ko je Kolumb svojemu kralju popisal celo vožnjo ter mu pokazal razne pridelke novih pokrajin, pokleknil je kralj s kraljico in celim dvorom, za njim pa vse navzoče ljudstvo. Zabučale so trobente, oglasiti se zvonovi vseh cerkva, in iz tisočernih in tisočernih src se je dvigala zahvalna molitev proti nebu.

Kralj je Kolumba in njegovo družino v plemeniti stan povzdignil. Kjerkoli je jahal, biti je moral Kolumb poleg njega. Toda vse te časti našega junaka niso tako veselile, kakor kraljevo povelje, naj se pripravi novo brodovje za drugo vožnjo v Indijo.

III. poglavje.

Kolumbova druga vožnja.

Sedaj Kolumbu ni bilo treba toliko časa čakati. Že v jeseni istega leta je stalo 17 ladij v kadiškem pristanišči na odhod pripravljenih.

Oglasilo se je mnogo ljudij, da ga sprejmo v novi svet; mej temi tudi dosti sodrge, ki je hotela naenkrat obogateti. Izbral si je

1500 mož, mornarjev, rokodelcev in vojakov. Vzel je seboj tudi mnogo evropskih semen, da jih tam zasadi, in nekaj naših domačih živalij.

Dne 23. septembra 1493 je odjadral ter se že 5. oktobra zasidral pri Kanarskih otokih. Tri dni pozneje je zopet na široko morje odplul ter že 36. dan po svojem odhodu, dne 2. novembra 1493 stopil na suho. Ker je bila ravno ta dan nedelja, imenoval je dotični otok Dominika (San Domingo), t. j. Nedelja. Toda skrb ga je gnala od tod, kako se godi onim 39 tovarišem, katere je pustil na Hispanijoli (Haiti). Na potu tja je našel otoke Marijo Galanto, Gvadelup, Antigvo, Portoriko in otok sv. Martina.

Dne 21. oktobra je prišel na otok Hispanijolo. Poslal je najprvo na otok nekaj ljudij, da mu sporoče, kako se godi omenjenim 39 mornarjem. Toda njegovi poslanci so se proti večeru vrnili ter povedali, da niso nič drugega našli, nego dvoje že na pol segnitih človeških trupel, visečih na nekem drevesu. Ali so to evropski ali indijanski možje, tega niso mogli razločevati.

Kolumb v isti noči ni očesa zatisnil. Komaj se je zdanilo, odšel je na otok. Prišedši na kraj, kjer je stala trdnjavica, zapazil je samo razvaline in raztresene človeške kosti.

Kmalu potem je prišel brat znanega nam kazika ter mu povedal, kaj se je zgodilo.

Komaj je Kolumb odšel, pozabili so ostali mornarji vse njegove dobre nauke. Namestu da bi z Indijanci človeško postopali, začeli so ž njimi kruto ravnati, posebno pa s kazikom, od katerega so upali največ zlata dobiti. Konečno je tudi divjakom potrpežljivost pošla. Planili so nad krvoločnike ter jih do zadnjega pobili, trdnjavico pa so razdejali.

Kolumb se tega ni nadejal, še manj pa njegovi spremljevalci, ki so mislili, da bo treba v novem svetu kar kepe zlata s tal pobirati. Namestu tega so morali sedaj v novič trdnjavo graditi. Španci so sami ob sebi že len narod, toda v tamošnji vročini jim je vsako najmanjše delo presedalo. Konečno je tudi še živež pošel ter začela kužna bolezen razsajati. Nezadovoljnost je mej Španci vedno večja postajala in naposled so se celo zoper Kolumba zarotili. Kolumb je sicer še v pravem času zaroto zasledil ter mnogo zarotnikov dal občutno kaznovati, toda s tem si je le preveč sovražnikov nakopal.

Da bi v strahu obdržal tudi Indijance, zaukazal je izkreati konje in vojaštvo ter pred divjaki izvesti razne orožne vaje. Indijanci do takrat še niso konj poznali. Ko so tedaj prvikrat zagledali jezdeca, mislili so, da so

konjiki in konji zraščeni, jedno samo bitje. Groza jih je takih pošastij preletela, zbežali so v gojzde ali se poskrili v svojih kočah; le polagoma so se pomirili ter se boječe začeli zopet strahovitim tujcem bližati.

Kolumb je več nezadovoljnežev v staro domovino poslal ter prosil vlado, naj mu pošlje živeža. Toda ob jednom se je več odličnih Špancev na skrivnem domov povrnilo. Ti so ga na kraljevem dvoru tako grdo očrnili, da mu ni družega preostajalo, nego osebno iti na Špansko, da spravi vse v pravi tek. Načelnikom nove trdnjave in naselbine je imenoval svojega brata Don Diega.

Na poti proti domu, kamor je z dvema ladijema odplul, prišel je do novega otoka, Jamajke. Tu so ga divjaki v nekem zalivu, kjer se je hotel zasidrati, napadli ter se jih je le z največjo silo mogel odkrižati.

Od tod je odjadral proti Kubi, katero je že na prvi vožnji izpoznal, ker se je hotel prepričati, ali je to otok ali pa večji del suhe zemlje.

Obrnil se je nazaj proti Hispanijoli. Prišedši do nove naselbine s trdnjavico — imenoval jo je po kraljici španski Izabelo — preveril se je, da se je mej njegovo odsotnostjo tu vse na slabše obrnilo. Kuga je skoraj dve tretjini ljudij vzela, pa tudi ostali

so morali trpeti lakoto ter se s sovražnimi indijanskimi rodovi krvavo boriti. Le znani nam kazik, Gvakanahar po imenu, je Špance z malim krdelcem zvestih pristašev podpiral. Te boje so si Španci isto tako vsled pohlepnosti nakopali, kakor prvih 39 mornarjev grozno smrt.

Prihrulo je nad evropsko naselbino blizo sto tisoč sovražnih rudečeokožcev. Kolumb je vso svojo vojno razdelil v tri krdelca: jedno pod poveljništvom svojega brata Don Diega, jedno pod kazikom Gvakanaharjem, tretjemu pa je sam zapovedoval. Pripeljal je v svojem času tudi več psov iz Španije. Po noči je silno močnega sovražnika nepričakovano napadel. Nastalo je upitje, grmenje topov, streljanje pušk, razgetanje konj in lajanje psov — in kakor bi trenil, razpršilo se je 100.000 sovražnikov v hribe, misleč, da so nadnaravna bitja prihrumela nad nje.

Kolumb je to sijajno zmago tudi do cela izrabil. Podvrgel si je eden indijanski rod za drugim, ki so mu vsi obljubili pokorščino in davek.

Mej tem so došle ladije iz stare domovine z živežem, poveljnik pa jim je bil — Kolumbov brat Jernej, katerega že celih 13 let ni videl. Njegovega prihoda se je tembolj

razveselil, ker je bila sedaj nasebina lakote rešena.

Toda komaj mu je solnce nekoliko prijazno zasijalo, že ga je doletela nova britkost. Na španskem dvoru so ga mej tem časom oni imenitni Španci, ki so se na tihem povrnil domov, v zvezi z drugimi nevoščljivci pri kralju obrekovali. In omahljivi Ferdinand Katoliški jim je tem raje verjel, ker se iz novega sveta niso iztekale take bogatije na Španisko, kakor jih je Kolumb o svojem času obetal. Nasprotno, novo odkrite dežele je bilo treba celo z živežem preskrbovati. Kralj je imenoval nekega Aganda, ošabnega španskega plemiča, naj gre stvar v novi svet preiskat. Agando je prišel na Hispanijolo ter je z odurnimi besedami Kolumbu povedal, po kaj je prišel. Kolumb je bil junaškega srca, toda taka nehvaležnost mu je bila vendar odveč. Izročil je bratu Jerneju poveljništvo ter mu dodal v olajšavo poslov še jednega sodnika. Pri tem je imel nesrečo, kajti imenovani sodnik Roland je bil mož brez vesti ter je gledal le na to, kako bi si mogel bolje napolniti žepe.

Kolumb je odjadral proti Evropi, kamor se je bil že pred mnogimi meseci namenil. Na španskem dvoru, kamor je došel leta 1496, so ga hladno sprejeli. Le z bogatimi darovi,

katere je sabo pripeljal, potolažil je kralja, navzočnost njegove junaške osebe pa je usta grdim obrekovalcem zaprla.

IV. poglavje.

Kolumbova tretja vožnja.

Kolumb je več ko leto dnij moral čakati, predno so bile obljubljene mu ladije na odhod pripravljene. Mej tem časom je vendar toliko dosegel, da so v nasebino Izabelo poslali dve mali ladjici z živežem. Konečno je mogel še le leta 1498 odjadрати.

Prišedši na Kanarske otoke je polovico svojih ladij po stari poti naravnost proti zapadu poslal, sam pa je krenil proti jugu do takrat že znanih Kapverdskih otokov. Od teh je odjadral proti zahodu, da bi tako odkril nove otoke in, če mogoče, Indijo samo kot večjo suho zemljo.

Ladije njegove so na tej poti prišle v neznansko vroče kraje. Ljudje so kar koper-neli in Kolumb sam je zbolel ne samo na telesu, marveč tudi na duši; kajti skrbelo ga je, kako bi se izognil preteči nevarnosti — manjkalo je njegovim ladijam pitne vode.

Konečno se je vendar z jarbole oglasil čuvaj: „Zemlja, zemlja!“ Mornarji so, dasi žeje skoro onemogli, veselja začeli vriskati. Ko so prišli bliže otoka, zapazili so tri vrhove na njem. Zaradi tega so ga imenovali Trinidad, t. j. sv. Trojica.

Nad izlivom orjaške reke Orinoka so proti severu zajadrali ter so prišli v viharo morskó ožino mej Trinidadom in suho zemljo. Krstili so jo za „Zmajevo žrelo“. Mej potjo je prišel Kolumb še mimo otoka Margarite, končno pa je došel na Hispanijolo.

Tu se je v času njegove dveletne odsotnosti mnogo premenilo. Brat njegov Jernej je iz Izabele odšel ter z oddelkom izseljencev preiskat celi otok. Ob južnem bregu, v rodovitni pokrajini, je drugo trdnjavo sezidal ter jo v spomin pokojnemu očetu imenoval „San Domingo“.

Sodnik Roland pa je nenavzočnost obeh bratov v svoje hudobne, sebične namene izrabil. Ščuval je celo posadko nasebine Izabele zoper Kolumba in njegova dva brata, da bi sam postal načelnik celega otoka. Z vstajniki se je polastil Izabele ter nekaj dnij pozneje napadel San Domingo, kar pa se mu vsled poveljnikove opreznosti ni posrečilo. Odšel je na drugi konec otokov ter

začel Indijance hujskati, in to se mu je tudi v polni meri obneslo.

Kolumb je, prišedši na Hispanijolo, vse to izvedel. Takoj je odjadral v Izabelo. Tu se je zelo začudil, da ni našel onih ladij, katere je s Kanarskih otokov semkaj poslal.

Te tri ladije je vihar na oni kraj otoka zanesel, kjer se je Roland z vstajnimi Indijanci mudil. Pregovoril je mornarje, da so se mu zoper Kolumba pridružili.

Nekoliko dnij pozneje so te tri vstajne ladije prišle pred Izabelo. Sedaj je Kolumb še le celo Rolandovo izdajalstvo izpoznal. Marsikdo drugi bi bil v svoji togoti pričel krvav boj z vstajniki. Toda Kolumb je bil za to preblag. Obljubil je upornikom, da ostanejo brez kazni, če se povrnejo k svojim dolžnostim, da, Rolandu je za ta slučaj celo zatrdil, da ostane tudi za naprej sodnik. S svojim blagim ravnanjem se mu je v resnici posrečilo, da je zadušil vstajo, ne da bi bil pretil samo jedno kapljico krvi.

V tem svojem veselji je kralju natanko poročilo poslal, ob enem pa tudi bogata darila: zlato, bisere, razne pridelke in svoj dnevnik, v katerem je bilo njegovo tretje potovanje natanko popisano. Plemeniti mož pri tem ni vedel, da je z njegovim poročilom odšlo na kraljevski dvor pismo hinavskega

Rolanda, v katerem ga je ta hudobnež na vse mogoče načine skušal očrniti.

Čeravno je Kolumb preprečil krvavo vstajo, vladala je vendar tako mej španskimi izseljenci kakor tudi mej Indijanci splošna nezadovoljnost. Seme, katero je vsadil peklenski Roland, rodilo je vendar hud sad. Kolumb s svojima bratoma in zvestimi privrženci skoraj noč in dan ni smel orožja odložiti.

Vihar pa ni samo na Hispanijoli razsajal zoper našega junaka, marveč je tudi v stari Španiji bučal zoper njega. Roland, ki se je bil povrnil v domovino, hujskal je tu zoper njega. Izseljenci, katere je Kolumb zaradi upornosti poslal o svojem času domov, oblačili so se po navodilu Rolandovem v raztrgane cape ter so povsod, kjerkoli se je kralj s kraljico javno pokazal, padali pred njim na kolena, prosili ga, naj jim povrne premoženje, katero so vsled Kolumbove krivde izgubili, ter so glasno preklinjali blagega Krištofa Kolumba.

To je bilo dovolj nestanovitnemu kralju. Poslal je v novič na Hispanijolo pooblaščenca, da preišče tamošnje razmere. Bil je to neki Fran Bobadillo, človek najzlobnejšega srca.

Komaj je prišel ta malovrednež v Izabelo, polastil se je vse Kolumbove imovine, izpustil jetnike, katere je dal Kolumb zaradi

raznih hudobij zapreti, ter je pozval Kolumba pred se, da se opraviči. Le-ta je komaj verjel, ko je dobil dotično vabilo.

Brez zaslišanja je dal Bobadillo Kolumba in njegova dva brata, ko so se z dežele vrnili v Izabelo, zgrabiti, v železje vkovati ter v ječo vreči. Nekaj dni pozneje so jih oklenjene odgnali na ladijo, da jih odpeljejo v Evropo. *)

Ko je došla ladija na visoko morje, hotel je kapitan svoje jetnike oprostiti verig, toda Kolumb tega ni dovolil, rekoč: „Le pusti me pri miru! Pod težkimi okovi stokam na po-velje svojih glavarjev. Le oni mi morejo in smejo spono zopet odvzeti. Kakor sem bil dosedaj pravičen, tako ostanem tudi zanaprej.“

Komaj je priplula ladija do suhega, raz-nesla se je po vsem Španskem hitro kot blisk nečuvena novica, da so pripeljali toliko slavnega Kolumba v verige vklenjenega. Razdraženo je bilo zaradi tega vse špansko ljudstvo razven nekaterih nevoščljivih plemenitašev in dvornikov. Nevolja narodova je prišla tudi kralju in kraljici do ušes. Zgodilo se je ravno nasprotno od tega, kar so pričakovali Bobadillo in drugi Kolumbovi

*) Na zemljevidu vidimo zaradi tega rudečo nepretrgano črto, ki označuje tretjo vožnjo, le od Španije do Hispanijole, nazaj grede pa ne.

sovražniki. Kraljica je bila tako ginjena vsled te Kolumbove nesreče, da se je bitko razjokala. Storila je vse, da bi potolažila in počastila užaljenega moža. Kralj sam mu je v prvem trenutku časti in službe povrnil, katere mu je Bobadillo vzel, slednjega pa je v Evropo odpoklical,

Treba je bilo sedaj zopet poslati načelnika na Hispanijolo. Po vsej pravici bi bil moral po izvirni pogodbi s kraljem in po ravnokar danih obljubah to biti Kolumb. Toda nezaupni kralj Ferdinand se je bal maščevanja razžaljenega Kolumba. Imenoval je zaradi tega njegovim naslednikom nekega Ovanda, ki je v novi svet odplul z 22 ladijami in 2.500 ljudmi.

Ovando je v Hispanijolo ravno v pravem času došel. Bobadillo je takoj, ko je ladija s Kolumbom odjadrala, vse prejšnje naredbe ovrgel. Indijance je dal prešteti ter jih kot sužnje mej Špance razdeliti. Ni ga bilo takega dela, da bi ga ti brezsrčniki ne bili od ubogih trpinov zahtevali, ki so začeli od dne do dne bolj hirati.

Novi poveljnik je dal Bobadilla in Rolanda, ki se je mej tem zopet iz Španije semkaj povrnil, zgrabiti ter na ladijo odvesti. Indijance pa je sužnosti oprostil.

V. poglavje.

Kolumbova četrta in zadnja vožnja.

Kolumbu se je srce krčilo vsled krivice, katera se mu je zgodila. Hodil je pogostoma na dvor ter kralja opominjal, naj se drži dane mu besede. Toda kralj Ferdinand je bil gluh in slep za njegove pritožbe.

Štiri leta so tako minula.

Kolumb je bil skoraj prepričan, da je na zadnji svoji vožnji prišel do prave suhe zemlje, ko se je vozil skozi „Zmajevo žrelo“. Hotel pa je popolnoma priti v tem oziru do gotovosti. Orjaški njegov duh mu ni dal miru, čeravno bi bila njegova usoda do cela potrla tisoče drugih velikanov.

Šel je h kralju ter mu svoj načrt razložil. Kralju in kraljici je ta njegova ponudba ravno prav došla, kajti obraz Kolumbov se jima je zdel, kakor večno očitajoča vest. Z veseljem sta njegovemu predlogu pritrdila, tem bolj, ker sta upala, da jima bo Kolumb zopet iz novih krajev poslal bogastva. Hitro je kralj ukazal, naj se priredi nekoliko ladij.

Štiri male, slabe ladije so mu za ta težavni pot odkazali! Toda pogumni Kolumb je bil s tem zadovoljen. Dne 29. junija 1502

je odjadral proti Kanarskim otokom, od tod pa se je po srečni vožnji obrnil proti Hispanijoli, in sicer zato, ker se mu je mej vožnjo največja ladija zelo pohabila.

Ko je prišel mej groznim viharjem do Hispanijole, poslal je k Ovandu sela s prošnjo, naj mu dovoli, ostati v pristanišču, dokler ne popravi ladije ter preneha vihar. Toda ošabni Španec mu je prošnjo odbil!

Kolumb je bil prepričan, da se mu poškodovana ladija potopi, če se upa ž njo na visoko morje. Poslal je drugega sela k Ovandu, naj mu vendar dovoli, prevedriti v luki.

Ovando je hotel ta dan v Španijo nekaj ladij poslati. Kolumb mu je svetoval, naj počaka še nekaj dnij, da vihar preneha. Toda ošabni Španec ni hotel poslušati modrega sveta. Odbil mu je v drugič prošnjo ter ga imenoval cigana in potepuha.

Tako je hudobnež v svoji oholosti Kolumba od one zemlje podil, katero je ta sam odkril in vredil, za katero je prebil toliko težav in britkostij.

Ovando je svoje ladije v Evropo odposlal. Toda zadela ga je pravična kazen. Grozni vihar je petnajst Ovandovih ladij uničil. Tudi Roland in Bobadillo sta v valovih z vsem

Kolumbu ukradenim blagom le prepravično smrt našla.

Kolumb je negostoljubno Hispanijolo s pokvarjenimi ladijami v hudem viharju zapustil. Po mnogih borbah je prišel do otoka Gvanjajo blizu pokrajine Honduras.

Tu je našel ob obrežji prijazne Indijance, ki so mu dali razumeti, da je na zahodu velika in bogata dežela (Mehika), v kateri so prebivalci neizmerno bogati, da imajo celo pohištvo z zlatom okovano.

Od hondurskega obrežja je proti vzhodu odjadral. Prišel je do nekega predgorja, s katerega je videl, da se svet daleč proti jugu razteza. Odplul je v navedeni smeri. Ugoden veter ga je pri tej priliki podpiral, tako da je celo obrežje imenoval „Gracias a Dios“, t. j. Hvala Bogu!

Ob tem obrežji mu je prišlo sila veliko oboroženih divjakov nasproti. Kolumb se je ustrašil, meneč, da ga bodejo napadli. Toda njegova bojazen se ni uresničila. Ko so rudečkožci videli, da so Španci miroljubni, prinesli so jim na prodaj raznovrstnega blaga: lokov, pušic, sulic in z zlatom okovanih kijev. Vse to je bilo Špancem povšeči, pa tudi divjaki so bili zadovoljni, ko jim je Kolumb začel darila dajati.

Ko je drugi dan šel Kolumbov brat na obrežje, prihitela je dvojica Indijancev ter ga odpeljala v mesto. Vodili so ga po vseh javnih prostorih ter ga konečno pripeljali v veliko leseno poslopje, kamor so nosili mrtve.

Mrliči so bili v dragoceno tkanino poviti ter z dišečimi tvarinami maziljeni. Pred vsakim mrtvecem je visela deska, na kateri je bila umetno izrezana ali njegova podoba ali pa kaka žival.

Drugi dan je veliko divjakov prišlo h Kolumbu na obisk. Ker je hotel od njih marsikaj poizvedeti, obdržal jih je nekaj na ladiji. Indijanci so mislili, da hoče belokožec njihove rojake v sužnost odpeljati. Poslali so mu tedaj za odkupnino dvoje divjih svinj. Kolumb jim je živali plačal ter rojake izpustil.

Vedno proti jugu jadrajoč je prišel do pokrajine Varagva. Slišal je o njej, da je jako bogata žlahtnih rud.

Usidrali so se ob reki Betlem. Divjaki, ki so prišli tujce gledat, kazali so ob reki navzgor, češ, tod pridete do našega kazika Gvibija.

Španci so v navedeni smeri odšli. Kmalu so glavno mesto Indijancev zagledali. Kolumb je svojega brata Jerneja poslal v mesto, da pozdravi kralja, ki ga je prijazno sprejel.

Drugi dan je indijanski kralj Kolumba obiskal ter ž njim vsled dobljenih daril prijateljstvo sklenil.

Ker je Jernej izprevidel, da so rudečkožci miroljubni, skrbel je za to, da izve, kje so zlate rude. Posrečilo se mu je to dognati. Z nekaterimi tovariši je odšel v označeno pokrajino ter na površji zemlje našel toliko čistega zlata, da ga je s spremstvom nabral, kar so ga mogli nesti.

Kolumb je sklenil, da tu postavi trdnjavo. Toda temu se je kazik Gvibij protivil. Prišlo je do krvavega boja, v katerem je sicer Kolumb premagal, toda opustiti je moral svoj načrt ter se posebno zaradi pomanjkanja živeža in pohabljenih ladij v drugič obrniti proti Hispanijoli. Tam ga je edina rešitev čakala, kajti na dolgi poti v staro domovino bi se mu bile stare in poškodovane ladije gotovo potopile.

Komaj se je proti severu obrnil, začel je divji vihar razsajati. Jedna ladija se mu je potopila, drugi dve pa sta bili luknjičasti. Voda je drla vanji. Mašili so razpoke na vse pretege ter vodo metali iz njiju. Komaj, komaj so se rešili groznega pogina.

Vsled neugodnega vetra je moral namestu na Hispanijolo proti Kubi kreniti. Že

je bil blizu tega otoka, kar ga je naenkrat nov silni vihar vrgel proti jugu nazaj.

Bog ni svojega Kolumba zapustil. Valovi so njegovi ladiji proti otoku Jamajki zagnali, kjer so se izkrkali. Komaj so bili mornarji na suhem, začeli sta se ladiji potapljati; z veliko silo so ju potegnili na breg.

Kolumb je svojim ljudem ostro zabičal, da morajo biti z Indijanci tega otoka posebno prijazni. Kajti v tem položaji, v katerem so bili sedaj Kolumb in njegovi spremljevalci, bilo je prijateljstvo z divjaki imenitne važnosti.

Ladiji je dal ob straneh s koli dobro podpreti, na njih pa utice napraviti, da bode mogel v njih s svojimi tovariši prebivati.

Kmalu je vse polno divjakov krog ladij mrgolelo. Bili so mirni, Španci pa še več ko pohlevni. Kolumb jih je izpraševal, kako bi se mogel z otoka rešiti. Svetovali so mu Jamajčani, naj na njihovih čolnih pošlje po pomoč k Ovandu na Hispanijolo. Toda ti čolni so bili borne ribiške ladjice, le za nekaj mož prostorne, do Hispanjole pa je 30 milj daleč.

Kdo naj tvega v teh priprostih čolnih svoje življenje na goljufivem, divjem morji?

Kolumbovo blago srce mu je ljubezen njegovih mornarjev pridobilo. Oglasila sta se dva moža, Mendes, neki Španec, in Fjeski,

neki Italijan, da hočeta vse za njegovo rešitev storiti, kar je v njujinih močeh.

Dogovorili so se, da bo vsak izmed njiju veslal v posebnem čolnu ter da ju bodo spremljali tudi nekateri Španci in Indijanci. Fjeski naj se po isti poti povrne na Jamajko, da sporoči srečni izid nevarnega podjetja, Mendes pa naj odpotuje v San Domingo, da preskrbi pomoč.

Mej potjo so predrzneži grozne muke pretrpeli. Veslali so dva dni in dve noči; konečno so onemogli silne žeje in lakote. Posebno mnogo divjakov je pomrlo. V najhujši sili so drugo noč pred sabo v mesečini zagledali pečine, na katere so splezali ter našli vsaj čisto, pitno vodo. Posrečilo se jim je tudi, da so vjeli nekoliko rib ter tako utešili kruleče želodce.

Kolumb je mej tem časom željno pričakoval Fjeskija. Konečno je njegovim ljudem ves up izginil, da dobijo s Hispanijole pomoč; prepričani so bili, da sta Fjeski in Mendes z vsemi spremljevalci poginila. Začeli so zoper Kolumba razgrajati ter ga dolžiti, da je on kriv njihove nesreče. Najhujša zabavljaka sta bila brata Porrasa.

Starejši Porras je hitel h Kolumbu, ki je bolan na postelji ležal, ter je nad njim zarežal: „Zakaj nas ne pelješ na Špansko?“

Kolumb mu je s slabim glasom odgovoril: „Kako rad bi storil to, ko bi bilo v moji oblasti. Če kdo izmed Vas najde pomoček, s katerim bi se mogli rešiti, šel bom z Vami, čeravno sem slab.“

Kolumb je bil takrat že nad 60 let star in, kakor rečeno, bolan. Milim, slabotnim glasom je odurnežu odgovarjal, toda to surovega človeka ni ganilo, marveč se je nad bolnikom zadrl: „Kaj blebetaš, mevža? Rešili se bomo brez Tebe, Ti pa crkaj, kjer ležiš!“

Nezadovoljneži so po kratkem posvetovanju k morskemu obrežju hiteli ter začeli indijanske male čolne v vodo vleči. Kolumbov brat Jernej je to videl; prestrašil se je nepremišljenega početja zbeganih tovarišev ter jih začel svariti. Zastonj! Jeden čoln za drugim je od brega odrinil. Uporniki so veselo prepevaje proti vzhodu odrinili, ob jamajskem obrežji povsod ropali ter Indijance podpihovali, češ, tako nam je ukazal naš poveljnik Kolumb, njega se držite! Vrh tega so nekaj divjakov vjeli ter jih v čolne sabo vzeli, da jim pomagajo pri veslanji.

Komaj so bili štiri milje od obrežja, navstal je silen vihar. Voda je v čolne pluskala in izprevideli so, da morajo poginiti,

če ne olajšajo čolnov. Indijanci so jim bili naenkrat odveč. Začeli so jih neusmiljeno klati ter v vodo metati. Le nekaj teh revežev je v morje poskakalo; ko so se pa pozneje v boju z valovi prijemali za čolne, odsekali so jim podivjani mornarji brez usmiljena s sekirami roke. Tako so 18 Indijancev pomorili. Strahoviteži so se proti Jamajki obrnili ter no suho rešili, divjaki pa so videč, da rojakov ni z mornarji vred nazaj ter so tedaj gotovo poginili, tem večji srd občutili zoper belokožce.

Kolumb je s svojimi zvestimi pristaši to sovraštvo kmalu občutil. Okreval je sicer, toda Indijanci so mu vso hrano odtegnili. Pretila je celi njegovi družbi bleda smrt vsled lakote. Iz te sile ga je njegova bistroumnost rešila.

Kot izvežbanemu možu v zvezdarstvu mu je bilo znano, da bo tisto noč luna mrknila. Sklical je divjake ter jim razložil: „Mi smo nebeška bitja ter pravega Boga častimo, ki je vstvaril nebo in zemljo. Ta naš Bog varuje dobre ter kaznuje hudobne ljudi. Tudi vas bo kaznoval, če bodete njegovim ljubljencem odtegovali hrano. V kratkem bodete opazili, kako se bo luna začela srditi nad vami. Po tem se ravnajte!“

Divjaki so se mu krohotali, toda ko so zapazili, da se mesec vedno bolj mrači, popadali so na tla ter začeli tugovati in javkati. Kolumba so na kolenih prosili, naj prosi svojega Boga, da jih obvaruje preteče nevarnosti. Kolumb jim je to obljubil. Ko je mrak minul, začeli so Indijanci z vseh strani donášati živež.

Osem mescev je že preteklo, odkar so poslanci na Hispanijolo odveslali, toda do sedaj se še nikdo ni povrnil.

Kolumb je mislil, da so se gotovo vsi potopili. Obupal je, da mu še kdaj pride pomoč od svojih rojakov. Tudi dosedanji zvesti prištaši so ga razven krvnih sorodnikov jeden za drugim zapustili ter se vstajnim mornarjem pridružili, ki so se še vedno po otoku klatili.

Nekega dne so na obzorji evropsko ladijo zagledali, ki se je vedno bolj otoku bližala ter se konečno pred njim zasidrala. Njen poveljnik je iz ladije izstopil, povprašal po Kolumbu ter mu pismo oddal, potem pa se je takoj, zapustivši še meh vina in dvoje krač, odpravil na ladijo ter odjadral.

Pismo je bilo od hispanijolskega glavarja Ovanda, v katerem je z nekaterimi laskavimi besedami ta hudobnež prašal Kolumba, kake se mu godi — o rešitvi z otoka Jamajke pa v njem ni niti črhnul. Kolumb je

sedaj izpoznal, da ga hoče Ovanda pustiti v nesreči, ker se boji, da bi ga Kolumb ne izpodrinil v glavarstvu Hispanijole, ko bi se povrnil v staro domovino.

Kolumb je moral svojo nesrečo še tovarišem prikrivati; dejal jim je, da je bila ladija za vse ljudi premajhna ter da bo kmalu večja prijadrala.

Odposlanec Fjeski je s tovariši došel v Izabelo; mesece in mesece je nadlegoval Ovanda, naj reši Kolumba in tovariše. Kaj je opravil, videli smo ravno v gornjih vrstah.

Toda zvesti Fjeski se ni dal odpraviti. Leto dnij potem, ko je prišel na Hispanijolo, bilo je po celem otoku znano, kako grdo postopa Ovando zoper Kolumba in njegove tovariše. Strah pred kraljevskim dvorom je konečno brezsrčneža privedel do tega, da je odposlal ladijo na Jamajko. Kolumb je prišel v San Domingo, kjer ga je Ovando prijazno sprejel; toda Kolumb je čutil, da je ta glavarjeva uljudnost hinavska, ter je prvo prilžnost porabil, da je odplul proti Evropi.

Stopil je v pristanišči sv. Lukara v Andaluziji na suho s svoje zadnje morske vožnje dne 7. novembra 1504.

VI. poglavje.

Nehvaležnost je plačilo sveta.

Nad nobenim človekom se prislovica: „Nehvaležnost je plačilo sveta“ — ni tako britko izpolnila, kakor nad Kolumbom. Vse njegovo življenje je bila nepretrgana vrsta trpljenja in britkostij. Njegovi sovražniki so se v potu svojega obraza trudili, da bi ga pripravili ob plačilo za njegovo skoraj nepopisno trpljenje. Celó kralj ni držal kraljeve besede. Ko je Bobadilla ukazal Kolumba vkle-njenega pripeljati v Evropo, dal mu je kralj sicer vse časti nazaj, ne pa tudi dogovorjenih dohodkov. Zadnja leta svojega življenja je bil Kolumb celo v denarnih zadregah. Kako je moralo srce boleti moža, ki se je z najplemenitejšimi nameni lotil velikanskega podjetja, tako velikanskega, da so ga največji učenjaki tedanjega časa imenovali bedarijo! Kako visoko je vzletal njegov duh, ko je snoval naklepe, da bo z indijskimi bogatijami iztrgal krutim Turkom sveto deželo iz kremp-ljev! Živo je bil prepričan, da je previdnost božja izbrala ravno njega za to, da prižge nebrojnim nevernikom luč prave sv. vere.

Namestu da bi ga bili podpirali v teh vzvišenih namenih, delali so mu zapreke povsod, kjer so le mogli. In namestu plačila je žel le nehvaležnost in britke prevare. Ne le, da ni mogel nabrati za sveto vojsko proti Turku onih bogatij, o katerih je sanjal, moral se je celo za izgovorjene časti in dohodke pravdati, ne da bi kaj opravil. Kralj je bil za njegove pritožbe gluh; ko pa je leta 1504 umrla njegova zaščitnica, kraljica Izabela, splavalo je Kolumbu vse upanje po vodi.

Zatisnil je v španskem mestu Valladolidu dne 21. majnika 1506 svoje trudne oči. Zadnje njegove besede so bile: „V tvoje roke, o Gospod, izročam svojo dušo!“ Neki frančiškan mu je bil tolažnik v smrtnem boji; pri frančiškanih je našel tudi zadnji počitek. Na smrtni postelji si je bil izgovoril, naj mu dajo v grob one verige, v katerih so ga nehvaležni Španci pripeljali vklenjenega v Evropo.

Smrt ga je prej dohitela, predno je iztekla njegova pravda za plačilo, katero mu je kralj obljubil. Po točki drugi prvotne pogodbe bi bili morali preiti vsi dohodki in vse časti na njegovega sina Diega Kolumba. Toda omahljivi Ferdinand Katoliški se je za sina še veliko manj zmenil, nego za očeta.

Diego je pričel zoper kralja pravdo, ki je tekla do njegove smrti leta 1564, ne da

bi bila končana. Njegov sin Ludovik se je konečno leta 1570 s takratnim kraljem Filipom II. tako pobotal, da njemu in njegovim potomcem na večne čase plača španska vlada na leto po tisoč zlatov, vrhu tega pa ima najstarejši sin njegove rodovine naslov vojvode Veragva, grofa Jamajke in indijskega admirala. Toda nesrečna njegova rodovina je le kratek čas s tolikimi težavami priborjene pravice uživala. Izmrila je leta 1572, to je dve leti po pogodbi, v možkem ter živi danes le še v ženskem rodu.

Kolumba so v kratkem času popolnoma pozabili. Pokopali so ga v samostanu Santa Maria de la Rabida; pozneje so ga v Seville prenesli, leta 1536 pa na otok San Domingo (Hispanijolo) v Ameriki. Poleg njega so tudi njegovega sina Diega in vnuka Ludovika k večnemu počitku položili.

Ko so Španci leta 1795 po nesrečni vojski morali Francozom prepustiti otok San Domingo, spomnili so se svojega Kolumba ter prenesli njegove ostanke mej velikimi slovesnostmi na otok Kubo, v stolno cerkev havansko. Leta 1877 so cerkev na San Domingu popravljali ter pri tem zadeli poleg velikega altarja na majhno rakev, za katero ni nihče vedel. Ko so jo vestno preiskali, pokazalo se je, da leta 1795 niso bili pre-

nesli na Kubo Kolumbovih kostij, ampak one njegovega sina Diega. V svinčeni krsti spravljene Kolumbove ostanke so zopet položili v rakev, kjer še sedaj počivajo.

Leta 1893 se je po vsem svetu slavila štiristoletnica odkritja Amerike. Ob tej priliki je po starem in novem svetu odmevalo ime Kolumbovo. Neštevilna mesta so mu spomenike postavila, v prvi vrsti njegovo rojstno mesto Dženua v Italiji, za njim pa posebno Barcelona na Španskem, Mehiko, Lima na Peruvanskem in San Luis v Severni Ameriki. Imenitni španski pesniki so slavnega moža opevali; eden poznih njegovih sorodnikov, vojvoda Montpensier, je te pesmi zbral ter jih v prekrasni zbirki „Album de la Rabida“ izdal.

Po predlogu kardinala Franchija je bil Krištof Kolumb razglašen za zveličanega.

Prejšnji sv. oče Leon XIII. je o priliki štiristoletnice odkritja Amerike pisal nekemu amerikanskemu odboru:

„Res umestno je in dobro, da proslavljamo velikodušne može, ki so si stekli zasluge za kršansko vero in človeško družbo. Kolumb je dognal tako imenitna dela, s svojim duhom in svojo stanovitnostjo obema zemeljskima polovicama naklonil tolike blagre, da je le malo ljudij, ki bi se v tem oziru mogli njemu

primerjati. Tvegal je težavne morske vožnje, boril se s hudimi zaprekami in neizmernimi nevarnostmi iz tega namena, da bi odprl nova pota razširjenju sv. evangelija, in mnogoštevilna ljudstva je iz smrtne teme privedel k spoznanju pravega Boga ter jih pridobil Kristusu; zato naj ostane med nami časten njegov spomin!“

Novo odkriti svet se celo po Krištofu Kolumbu ne imenuje. Kolumb je celo svoje življenje trdno veroval, da je našel pot v čarobno in bogato Indijo, do katere je turška sila zaprla prej tako živahno kupčijo. V tem prepričanju je tudi umrl. Kmalu po njegovi smrti so začeli novi svet imenovati Amerika. To ime se je novega sveta prijelo po nekem slovečem italijanskem mornarju v španski službi, po Amerigu Vespučiju, ki je prvi na drobno in z živo besedo opisal prelepe te dežele. Kmalu jih je ves svet imenoval le dežele Amerigove, pozneje pa iz kratka Amerika. Tako je novi svet dobil ime **Amerika**.

VII. Dodatek.

Kortes.

Španci so vse večje otoke v Mehikanskem zalivu zasedli ter vsakemu dali posebnega glavarja, ki je bil le svoji vladi odgovoren. Tako je na otoku Kubi zapovedoval neki Belaskez, ki pa je bil odvisen od višjega gubernatorja, Kolumbovega sina Diega. To ga je noč in dan grizlo, hotel je postati neodvisen, kar bi bilo pa le mogoče v samostojno odkriti novi zemlji.

Odposlal je v ta namen poveljnika Grijalva s tremi ladijami in mnogoštevilnimi vojaki. Le-ta je več manjših otokov našel in krstil, konečno pa prišel v Mehiko, kamor je nekaj časa poprej že neki drugi španski poveljnik, Hernandez po imenu, prilomastil, a je bil v nesrečnem boji z Indijanci smrtno ranjen ter je pozneje na otoku Kubi umrl.

Grijalva se je pri neki reki v Tabaski izkrcal. Pričela so se pogajanja z rudečkožci, s katerimi se je sklenil mir. Toda že nekaj dnij pozneje so ga Indijanci v pokrajini Pavko napadli in do dobrega potolkli. Vrh tega je navstal hud vihar, tako da se je Grijalva moral na Kubo povrniti. Tu ga je

glavar Belaskez jako neprijazno sprejel ter mu posebno očital to, da v Mehiki ni ustanovil novih naselbin, tem bolj ker je čul, kako bogate so mehikanske pokrajine.

Slavoželjni Belaskez je hotel pričeto delo nadaljevati. Iskal je v ta namen primernega moža, ki bi bil v stanu, podjarmiti bogato Novo Španijo — tako so imenovali Mehiko —, a bi ne bil nevaren njegovi častihlepnosti, z jedno besedo, ki bi tvegala življenje za to, da bi Belaskez mogel žeti slavo in bogastvo. In sreča mu je bila mila. Naletel je na nekoga Kortesa, ki je bil kakor navlašč ustvarjen za ta posel.

Kortes je bil rojen v Medikiru, malem mestecu v španski provinciji Estremaduri. Kot 20 leten mož je domovino zapustil ter prišel na San Domingo, ko je bil Ovando tamkaj namestnik. Kortesa je bil lepe postave, pogumnega srca in bistrega duha. Kmalu je postal višji sodnik v St. Jagu, glavnem mestu kubanskega otoka, ter je zaradi svoje odločnosti in hrabrosti zaslovel.

Njega je Belaskez postavil na čelo mali armadi 300 mož ter ga najprvo z ladijami poslal na otok Sv. Trojice, da tam pomnoži število vojakov. Dne 18. januarija 1518 je odjadral. Od Sv. Trojice je prišel na Havano ter je konečno zbral krog sebe 617 mož,

izmed katerih je samo trinajst vojakov imelo puške, drugi pa samo meče in sulice. Sabo je imel tudi 16 konj ter 10 malih in 4 velike topove. S to peščico vojaštva se je predrzni Kortes hotel vojskovati z mehikanskim cesarjem, ki je imel več podložnih dežel, kakor pa španski kralj sam.

Priplul je do reke Grijalve, imenovane po omenjenem poveljniku, ter se hotel izkrcati; toda Indijanci so mu to branili. Prišlo je do bitke, v kateri so bili slednji odločno poraženi. Kortes je rudečekožce globoko v deželo preganjal ter njihovo glavno mesto zasedel. Toda s tem še ni bila vojska končana. Po vohunih je Kortes izvedel, da se je nad 40.000 Indijancev zbralo. Prišlo je do obupne bitke, v kateri so evropski topovi in konjiki odločili. Posebno slednjih so se divjaki zbali, misleč, da sta konj in jezdec jedno nadnaravno bitje. Spustili so se v beg pustivši na bojišči 800 mrtvih, dočim so Španci imeli le dva mrtva in 70 ranjencev.

Kortes je s kazikom te pokrajine (Tabaske) mir in prijateljstvo sklenil ter se celo z lepo in krepostno Indijanko poročil, katero so za Marijo krstili in ki mu je povila sina Martina.

Iz Tabaske je odplul proti zahodu ter prijadral do otoka St. Iuan d' Uloa, kjer se je zasidral. Tu je sprejel odposlance mehi-

kanskega cesarja Montezume, oziroma njegovega namestnika ondotne pokrajine. Drugi dan je k njemu sam namestnik Pilpatoe z mnogoštevilnim spremstvom prišel. Kortes mu je naročil, naj ga k mehikanskemu cesarju Montezumi spremi, ker ima ž njim v imenu španskega kralja Korola V. govoriti. Pilpatoe ga je od te namere hotel pregovoriti, toda bilo je vse zastonj. Sporočil je svojemu cesarju Montezumi Kortesovo zahtevo, ta pa je slednjemu dragocena darila poslal ter mu ob jednom prepovedal, da ne sme priti v mesto Mehiko. Kortes s tem odgovorom ni bil zadovoljen. S svojim malim krdelcem je kluboval mogočni državi; razžalil je s svojo odločnostjo mehikanske odposlance, ki so togotni iz onih krajev odšli. Vrh tega je pričelo njegovim vojakom živeža primanjkovati in nekateri nezadovoljneži so naravnost glasno zahtevali, da se hočejo na Kubo povrniti.

Konečno je svoje ljudi pomiril ter naselbino „Villa ricca de la vera cruz“, to je „bogato mesto pravega križa“ ustanovil. Tudi na drugi strani je imel srečo. Kazik bližnjega rodu, ki je bil že sit odvisnosti od ošabnega Montezume, ponudil je Kortesu prijateljstvo in zvezo z namenom, da bi se s pomočjo Špancev odkrižal krutega Montezume. Kortes je to ponudbo z veseljem sprejel. Odšel je s

svojimi ljudmi proti glavnemu mestu svojega zaveznika, kazika zempoalskega. Toda vse vasi, skozi katere je korakal, bile so zapuščene; našel je v njih le malike in pa — ostanke tem pošastim žrtvovanih ljudij. Še le na večer družega dne se mu je 12 Indijancev z živežem pridružilo ter ga v glavno mesto one pokrajine spremilo.

Kazik je bil tako debel orjak, da so ga morali služabniki podpirati, če se je hotel prestopiti. Toda kakor smešna je bila njegova zunanjost, tako pametne so bile njegove besede. Opisal je Kortesu z živimi besedami krvoželjnost mehikanskega cesarja ter obljubil, da ga spremi tudi do družih z Montezumo nezadovoljnih kazikov.

Drugi dan je Kortes s svojo vojsko in zavezniki prišel do mesta Kjabizbava; tudi tamošnji kazik je zadovoljno sklenil zvezo s Španci. Ravno sta se oba kazika s Kortesom pomenkovala, ko je k njima nekoliko Indijancev pristopilo ter jima nekaj na ušesa zašepetalo, na kar sta oba preplašena odšla. Takoj potem je šest Montezumovih bogato opravljenih odposlancev z mnogoštevilnim spremstvom mimo Špancev tako ošabno korakalo, da se za Kortesa in njegove ljudi niti zmenili niso. Ta indijanski napuh je Špance tako razjaril, da je Kortes komaj zabranil prelivanje krvi.

Poslal je za njimi svojo ženo Marijo poizvedovat, in ta mu je sporočila, da so Montezumovi odposlanci prišli do obeh kazikov, očitajoč jima, da se družita s tujci, očitnimi sovražniki cesarstva. Naložili so jima za kaznen poleg običajnih daril tudi to, da jim morata izročiti dvajset Indijancev, katere bodo darovali razžaljenim malikom.

Na Kortezovo prigovarjanje so Montezumove odposlance zgrabili. Kazika sta jih hotela pomoriti in bogovom žrtvovati, kar je pa previdni španski poveljnik preprečil. Kortes se je po možnosti očitnega sovraštva z Montezumo ogibal; s tem, da je rešil življenje odposlancev, pridobil si je celo zasluge pri sovražnem cesarju.

Mej tem se je mnogo upornih kazikov krog Špancev zbralo, slednji pa so mej mestom Kjabisbavo in morjem ustanovili drugo naselbino, današnji Verakruz. Ko je bilo mestno obzidje dogotovljeno, prišlo je novo Montezumovo odposlanstvo z zahtevanjem, naj tujci zapuste cesarstvo. Kortes jim je vjete odposlance izročil ter jim odločno očital nečloveštvo, da koljejo in darujejo ljudi malikom. Odposlanci so k Montezumi odšli, Kortes pa je po silnem trudu zavezne Indijance pregovoril, da so požgali svoje malike, odpovedali se žrtvovanju ljudij ter pristopili h krščanstvu.

Veličasten je bil prizor, ko so se v verakruški cerkvi prvipot Španci in divji Indijanci pred podobo Matere Božje združili v skupni molitvi k pravemu Bogu! — —

Nesreča nikdar ne miruje. Mej španskimi vojaki je bilo več nezadovoljnejšev, ki so se na skrivnem dogovorili, da se polaste jedne ladije ter povrnejo na Kubo. Kortes je še v pravem času zaroto zasledil ter upornike primerno kaznoval. Da bi pa jedenkrat za zmeraj preprečil jednake rabuke, zažgal je vse ladije razven jedne, katero je poslal z dragocenimi darili na španski kraljevski dvor.

Meseca junija leta 1519 je s 500 pešci, 15 konjiki in 6 topovi zapustil Verakruz, v katerem je kot posadko pustil 50 starejših, onemoglih vojakov. Indijancev ga je 4.000 spremljevalo, vrhu tega pa si je še 200 nosačev izbral, kot poroke pa, da se ne zgodi kaka nesreča naselbini Verakruzu, vzel je sabo 50 odličnih Indijancev.

Prišli so v visoko gorovje Kordilere. Tu so od Montezume neodvisni, bojevití Tlaskalci stanovali. Kortes jim je prijateljstvo ponudil, toda njihov vodja Zikotenkatelj se je za boj odločil ter se je še le po izgubljeni bitki Kortesu udal. Mej tem pa so prišli novi Montezumovi odposlanci, ki so Špancem prigovarjali, naj ne zaupajo Tlaskalcem. Bistri

duh Kortesov pa je hitro izpoznal, da se Mehikanci boje zveze mej Španci in Tlaskalci ter je odposlance odločno zavrnil. Prišedši v glavno tlaskalsko mesto se je preveril, da mu bo zveza s hrabrim gorskim rodом največje koristi.

Unetost za krščansko vero bi ga bila tukaj kmalu v največjo nevarnost spravila. Hotel je tudi tukaj kakor v Zempoalji siloma zatreti malikovalstvo, toda še v pravem času ga je njegov vojni kapelan od te neprevidnosti odvrgnil, češ, nauk božji se ne širi z mečem marveč z besedo in lepim vzgledom.

Montezumovi odposlanci so ga pozvali, naj gre v Mehiko preko mesta Čolule, kjer ga bo cesar pričakoval. Zavezniki so mu od tega odsvetovali, toda neustrašni Kortes jih ni ubogal. Čolulanci so ga prijazno sprejeli, toda sovražnih jim Tlaskalcev niso pustili v mesto; slednji so se morali na prostem utaboriti. Prešlo je nekoliko dnij v miru. Kortesova žena Marija se je z neko odličnejšo Indijanko sprijateljila. Ta jej je razodela, da je v bližini na tisoče Indijancev skritih, ki hočejo po noči tujce napasti ter jih ugonobiti. Marija je to svojemu možu pravočasno povedala. Zavratni napadalci so ga našli pripravljenega. V krvavem boji je Kortes sijajno zmagal, v svoji bistrournosti pa je poražene sovražnike

raje vzel za zaveznike, namestu da bi jih kaznoval, misleč si, bežečemu sovražniku je treba zlate mostove graditi. Tlaskalci in Čolulanci so se morali staremu sovraštvu odpovedati. S tem činom si je namestu skrivnih nasprotnikov očitne prijatelje pridobil.

Kortes je kmalu potem proti mestu Mehiki odrinil. Ko je prekoračil zadnje gorovje, zapazil je pod seboj krasno dolino, v njej pa sredi jezera veličastno glavno mesto z mnogimi palačami in stolpi.

Pred mestnim nasipom ga je zbegani Montezuma s sijajnim spremstvom sprejel. Ošabni cesar, ki je celo pred maliki komaj malo z glavo prikimoval, pozdravil je tujca ponižno. Vsled tega je ljudstvo začelo klicati: „Tevles!“ to je: „Belokožci so bogovi!“

Prišedši v mesto so se Španci v oddelku cesarske palače nastanili. Montezuma sam jim je bivališče odkazal, proseč jih, naj stanujejo tukaj kakor pri svojih bratih.

Kortes je razpostavil straže ter vse svoje ljudi k opreznosti opominjal.

Še isti večer je cesar Kortesa obiskal. Drugi dan je šel Kortes k Montezumi. Tudi pri teh sestankih se je španski poveljnik trudil, da bi odvrnil Montezumo od malikovalstva — zastonj! Trdovratni malikovalec ga je zavrnil: „Tvoj cesar naj ima svojega

Boga, jaz pa svoje bogove.“ Le toliko se je Kortesu posrečilo, da za časa njegovega bivanja v cesarski palači ni prišlo na Montezumovo mizo — človeško meso!

Mehikansko bogočastje je bilo v resnici grozovito. Glavni del vere je bil ta, da so klali in darovali ljudi, in to posebno svojemu najvišjemu maliku Ficlipucliju. Kadar je zmanjkalo žrtev, napovedali so kakemu rodu vojsko, da so mogli dosti sovražnikov vjeti, katere so potem poklali, bogovom darovali ter jih — pojedli. Zgodovinarji trdijo, da so ti grdi malikovalci včasih poklali kar na tisoče ljudi.

Kortes je po preteku nekaterih mirnih dni izprevidel, v koliko nevarnost se je podal, ko je odšel v mesto, stoječo sredi jezera. Če bi neodkritosrčni Mehikanci podrli mostove, ki so vezali Mehiko s suho zemljo, izgubljen bi bil z vso svojo vojsko, ker bi ga lahko izstradali.

Vrhu tega je prišla iz Verakruza neprijetna vest. Mehiški poveljnik Kvalpopoka je Kortesove zaveznike, ki so se izneverili mehiškemu cesarju, napadel ter njihove pokrajine opustošil. V nekem boju, katerega se je tudi španska posadka verakruška udeležila, ubili so Mehikanci tudi jednega španskega vojaka ter so sedaj njegovo odsekano glavo

povsod po deželi razkazovali, češ, Španci niso višja bitja, marveč so umrjoči kakor mi.

Ta novica je Kortesa zelo vznemirjala. Tlaskalci so mu tudi že razodeli, da imajo mehikanski velikaši že nekaj dnij tajne sestanke in da je Montezuma sam dal glavo ubitega španskega vojaka v svoji palači skriti.

V tej stiski je Kortes sklenil, mehikanskega cesarja sredi tisočerih njegovih podložnikov in sredi njegovega glavnega mesta vjeti. Šel je v spremstvu nekaterih svojih častnikov k Montezumi ter mu povedal vzroke, zakaj ga mora sabo kot jetnika odpeljati. Cesar se je temu ustavljal, konečno pa se je udal, ko so mu s smrtjo zapretili. Poklical je svoje prvake ter jim naznanil, da želi nekaj časa skupno s Španci stanovati.

Montezuma si je sam izbral sobo, v kateri je odslej sredi tujcev stanoval. Sprejemati je smel tudi svoje ljudi, toda le posamezne. Delal se je vedno veselega, da bi tako prikril podložnikom svoje suženjstvo.

Na njegovo povelje so mej tem v mesto vklenjenega Kvalpopoko, njegovega sina in pet družih podpoveljnikov pripeljali. Vojno sodišče, kateremu je sam Kortes predsedoval, jih je krivim spoznalo, da so z napadom na Špance razžalili mejnarodno pravico, da so torej zaslužili smrtno kazen. Začuvši svojo

obsodbo so začeli trditi, da jim je Montezuma sam dal dotično povelje. Kortes jih ni poslušal, marveč je ukazal, naj se kazen takoj izvrši.

V mestu je bilo veliko skladišče raznega orožja, pripravljenega za vojsko. Kortes je v skrbi za svojo varnost ukazal, naj se vse to orožje znese na velikanski kup, ki naj se sežge, vrhu njega pa naj se priveže onih šest obsojencev. Indijanci so preplašeni zrlí v gromado, ki jim je uničila toliko orožja in šest najboljših četovodij.

Vsled izpovedeb pred vojnim sodiščem je dal Kortes tudi cesarja v verige vkovati ter ga je še le pozneje zopet spon oprostil, ko je ta priznal, da je španski kralj njegov višji gospodar, kateremu bo vsako leto plačeval davek. Montezuma je vse velikaše k sebi poklical, naznanil jim svoj sklep ter ukazal, da morajo k davku prispevati. Kortes je dal vse izročeno mu zlato v debelo žico zliti, ki je tehtala 3000 stotov in katero je na pet enakih delov razdelil. Eden del je odločil španskemu kralju, drugi sebi, tretji onim, ki so dali denar za njegovo podjetje, zadnji dve petini pa je mej svoje vojake razdelil. Posamezni španski vojaki seveda niso toliko dobili, kolikor so si obetali. Začeli so godr-

njati, Kortes pa je v svoji nesebičnosti tudi svoj postavni kos mej nje razdelil ter jih tako potolažil.

Montezuma je Kortesa kmalu potem k sebi poklical ter mu mračnega čela očital, zakaj se sedaj ne povrne v domovino, ko je izpolnil svojo nalogo. Španski poveljnik mu je odgovoril, da nima ladij ter mora čakati. Toda cesar mu je sporočil, da je ob mehiškem nabrežji 18 velikih ladij zasidranih, vsaj tako je po svojem selu zvedel.

In tako je bilo v resnici. Kortes se je te vesti začetkoma zelo razveselil, toda to veselje se mu je kmalu v veliko skrb in žalost premenilo.

Ona ladija, ki je ni sežgal in s katero je španskemu kralju poslal bogata darila, prišla je po naključji v oblast kubanskemu glavarju Belaskezu. Zavistni Belaskez se je jeze penil, ko je izpoznal, da je njegov poveljnik Kortes začel samostojno postopati in kralju, ne pa njemu darila pošiljati. Poslal onih osemnajst ladij z naročilom, naj zgrabijo Kortesa in vse njegove privržence, da jih odvedejo na Kubo, kjer jih bodo kot izdajice sodili. Ona ladija, katero je Belaskez ugrabil, je pozneje srečno ušla ter na Špansko odplula.

Sedaj je bil Kortes v pravih škripcih. V Mehiki mu ni bilo ostati, ob morskem na-

brežji pa ga je čakal mnogo močnejši sovražnik. Ali naj bo res ves njegov dosedanji trud zastonj? Toda tudi tukaj ga pogum ni zapustil.

S poveljnikom onih 18 ladij, Narvaezom, se je pričel pogajati, toda slednji o tem ni hotel ničesa slišati.

Kortes je mehikansko glavno mesto zapustil, mali posadki v njem pa dal za poveljnika hrabrega častnika Alvarado.

Narvaez je mej tem z 800 pešci, 80 konjiki in 12 topovi Zempoaljo zasedel ter visoko nagrado razpisal onemu, ki bi mu prinesel Kortesovo glavo.

Kortes se je na griču blizo Zempoalje utaboril. Štel je vsega skupaj 250 vojakov. Pod gričem se je valila vsled dežja narastla reka, da ga mnogo močnejši Narvaez za sedaj še ni mogel napasti, marveč se je proti večeru z vso vojsko v Zampoaljo povrnil.

Kortes je sklenil, da hoče že prvo noč končati boj z nasprotnikom. Sredi temne noči je s svojimi pogumnimi vojniki preplaval de-ročo reko ter nepripravljenega protivnika v mestu napadel. Sreča mu je bila mila. Sovražniki so se mu udali, pa tudi njihov poveljnik Narvaez je prišel v njegove roke. Nasprotni vojniki, ki so že davno na skrivnem občudovali junaškega Kortesa ter hrepeneli

po mehikanskih zakladih, prestopili so rado-
voljno k njegovi armadi ter tako pomnožili
njegovo vojno silo.

V tem je iz Mehike žalostna novica došla.
Indijanci so se začeli tujcem upirati. Poveljnik
Alvarado se jih je le še z veliko silo mogel
ubraniti. Nevarnost je bila velika, zaradi tega
je Kortes s svojo pomnoženo vojno in 2000
Tlaskalci nemudoma proti Mehiki odrinil.

Mehikanci so pozabili mostove mej kopnim
in mestom podreti. To je bila Kortesova sreča.
Prišel je brez zapreke v mesto. Oteti Alvarado
in njegovi zvesti vojaki so veselja vriskali,
ki so razgledali svoje rešitelje.

Kortes je svojega častnika Ordaza s 400
vojaki in nekaterimi Tlaskalci poslal po mestu,
da poizve, kaj počenjajo uporni Mehikanci.
Že v jedni prvih ulic je ta na ustaše naletel.
Indijanci so se mu navlašč umikali ter so
ga tako v ozko ulico speljali, kjer so ga na-
enkrat od vseh strani napadli. Junaški Ordaz
se je kakor lev branil. — Kri je tekla v po-
tokih. Padlo je osem Tlaskalcev in jeden
Španec, sovražnikov pa na stotine. Srečno
se je do svojih tovarišev prebil. Toda v tem
trenotku so Mehikanci začeli trdnjavico na-
skakovati, v kateri so bili tujci nastanjeni.
Še le s solnčnim zahodom je prenehal ljuti boj.

Drugo jutro se je boj z nova pričel. Montezuma, španski jetnik, se je sredi vročega boja pri oknu prikazal ter svojim podložnikom, ki so ga dosedaj kot polboga častili, prigovarjal, naj se pomirijo. Toda zvezda njegova je zatonila. Od malikovalskih duhovnikov naščuvano ljudstvo je začelo godrnjati, potem pa glasno kričati ter s pušicami na svojega cesarja streljati. Montezuma je bil od več pušic ranjen ter se je končno od debelega kamna v glavo zadet na tla zgrudil. Kortes ga je dal obvezati, toda ko se je onečlašeni cesar zopet zavedel, začel je sramote besniti ter je kmalu potem na večno oči zatisnil.

Mehikanci so si za naslednika na cesarskem prestolu njegovega brata Ketlevako izbrali, ki je bil do tedaj kazik v mestu Istulpalupi.

Kortes sam je bil na levi roki ranjen, toda pri nastopnih bojih si je dal ščit na ramo privezati ter je bil vedno jeden prvih bojevnikov. Špancem se je končno posrečilo, da so zapodili sovražnika v beg.

Tretji dan so na obeh straneh mirovali. Toda ta mir je bil le navidezen. Mehikanci so za trdno sklenili, da hočejo tujce popolnoma ugonobiti. Indijanci so vse mostove podrli. Toda prebrisani Kortes je dal na-

praviti most, ki bi ga mogli njegovi vojaki nesti na ramah tje, kjer bi ga potreboval.

Kortes je sklenil, da že to noč zapusti nevarno mesto. Opolunoči je z vsemi vojaki trdnjavico zapustil. Prišel je na tihem do mestnega ozidja, postaviti je dal most preko jezerske ožine, toda predno so bili vsi vojaki na kopnem, napadli so jih sovražni Indijanci. Nastala je grozna zmešnjava. Topovi so se Špancev v grobljo razdrtega nasipa pogreznili, da jih niso mogli premakniti in rabiti. Španci so se junaško borili, toda v temni noči niti ni bilo mogoče sovražnika od prijatelja razločevati. Indijanci so nekaj Špancev vjeli, mnogo Kortesovih vojakov je v jezeru utonilo, še več pa jih je padlo.

Zdaniilo se je. Kortesu je v očeh solza zaigrala, ko je pri belem dnevu zapazil, koliko prijateljev mu je temna noč vzela. Nad 2000 Tlaskalcev in polovico Špancev je izgubil. Vsa hrana, topovi in vse dragocenosti so bile uničene. Še dandanes imenujejo španski zgodovinarji to noč „tužno noč“.

Kortes je svoje ljudi v Takubi zbral. Toda tudi tukaj Špancev ni bilo obstanka, ker so se vsi domačinci zoper nje uprli.

Kdo more vse težave opisati, katere so ranjeni in lačni Španci morali odslej pretrpeti! Zmagovite indijanske čete so jih ne-

prestano napadale. Jagode in korenine so jim bile vsakdanji živež. Kortes je bil v toji vedno prvi, pri jedi vedno zadnji. Le njegov krasni vzgled je njegove vojake obupanja rešil.

Šesti dan so prišli v Otombo. Strah in groza jih je prešinila, ko so pogledali v dolino, v kateri je sovražnih rudečeškožcev kar mrgolelo. Kortes je svojo četico hladnokrvno razdelil ter jo proti sovražniku peljal.

Indijanci so pod španskim mečem kakor snopje na desno in levo padali. Toda sovraga je bilo kakor listja in trave. Španci so omagovali. Ta trenotek je Kortes prvega mehikanskega vodjo zapazil, držečega državno zastavo. Kakor razdražen lev je nanj planil, z mečem pred sabo sovražnike pobijal ter si končno zastavo prisvojil. Ko so Indijanci videli, da je zastava v Kortesovih rokah, začeli so v svojem vražjeverstvu orožje od sebe metati in bežati.

Španci so pri mrtvih Indijancih ogromno bogatstvo nabrali, kajti slednji so se v prepričanju, da bodo premagali tujce, pred bojem z vsemi svojimi zlatimi dragocenostmi odičili.

Drugi dan je Kortes v okolico svojih zaveznikov Tlaskalcev, došel. Tu se je odpočil.

Kubanski namestnik Belaskez je v svesti si, da bo njegov poveljnik Narvaez gotovo vjel

Kortesa, v Verakruz dve ladiji z živežem poslal. Verakruški častnik je mornarje kaj lahko pregovoril, da so h Kortesu prestopili.

Kmalu potem so tri ladije jamajškega namestnika v Verakruz priplule, da bi po možnosti odkrile kak novi svet. Tudi moštvo teh ladij se je Kortесovim privržencem rado-voljno pridružilo. Kortес je sedaj toliko moč imel, kakor pred „tužno nočjo“. Tudi so mu njegovi zvesti zavezniki, posebno pa Tlaskalci, z nova 10.000 vojakov ponudili.

Mej tem je cesar Ketlevaka za kozami umrl, katero bolezen so Španci v novi svet zanesli. Njegovim naslednikom je bil Gvati-mozin imenovan.

Ta se je na novo vojsko pripravljaj. Zbiral je krog sebe neštevilne čete divjih Indijancev. Ko je Kortес to čul, odrinil je nemudoma zopet proti Mehiki. Došel je v mesto Tezenka. Tamošnji kazik ga je hotel po noči napasti, toda Kortес je prišel njegovi zvijači na sled, odstavil ga je ter imenoval za novega kazika mladega moža, ki je bil odslej njegov najzvestejši pristaš. Tu je Kortес toliko časa ostal, da se je do dobrega za nadaljno vojsko pripravil.

Mehikanci so vse mostove podrli ter se v glavnem mestu temeljito utrdili. Kortес je izpoznal, da brez ladij ne more premagati

sredi jezera stoječega mesta. Toda kje dobiti ladije? Sklenil je tedaj, da hoče mesto izstradati. Podvrgel si je vso mehikansko okolico.

Tukaj je zaroto zoper njegovo življenje mej prejšnjimi Nervaezovimi vojaki zasledil. Nekega Vilefanja je dal obesiti, drugim pa je odpustil ter si tako njihovo naklonjenost pridobil.

Mej tem je 8000 nosilcev in 15.000 dobro oboroženih Tlaskalcev odšlo v gojzde po les za potrebne ladije, katere so kmalu potem tudi začeli graditi. Vrhu tega je Kortes s Hispanijole dobil pomoč, za katero je prosil, in sicer 200 vojakov, 20 konj in 2 topova.

Tesanje ladij je vspešno napredovalo. Mehikanci so oblegovalce sicer od časa do časa napadali, toda ves njihov trud je bil zastonj. Ladije so bile konečno izgotovljene ter so se po jezeru mogočno zibale. Sedaj se je še-le pravo obleganje pričelo.

Kortes je svojo vojno na tri krdela razdelil, sam pa je ladijam zapovedoval. Podpoveljniku Olidu se je že pri prvem navalu posrečilo, da je uničil oni vodovod, po katerem so Mehikanci dobivali vodo v mesto. Sedaj se je meščanom začelo slabo goditi. Vendar so se hrabro branili, tako da je

Kortesu konečno pošla potrpežljivost ter je sklenil, ali zmagati ali pa pod mehiškim zidovjem poginiti.

Dan splošnega naskoka je napočil. Španci so se bili kakor roj samih junakov. Kortes je potem, ko so zasedli prvi nasip, ukazal nekemu Julijanu Alderetskemu, naj ostane tukaj na straži. Toda ta častnik, ki je z zadnjo četo s Hispanijole došel, ga ni ubogal, ker se mu je nečastno zdelo, stati tu na straži, ko so se drugi tovariši borili. Zapustil je svoje odkazano mu stališče ter se mej druge bojevnike pomešal. Sovražnik je zapuščeni nasip zasedel. Ko so se Španci začeli Gvatimozinovi presilni vojski umikati, našli so nasip poln sovražnikov.

Nastala je velika zmešnjava. Mnogo Špancev je v jezero poskakalo, katere so Mehikanci deloma pobili, deloma polovili. Slednje je dal Gvatimozin poklati ter je njihove glave po celi deželi razposlal z razglasom, da je vojni bog zapustil tujce, ki bodo v osmih dneh vsi poginili.

Španski zavezniki so začeli sedaj tujce zapuščati ter celo Tlaskalci omahovati. Še-le po osmih dneh, ko se Kortesu ni nič žalega zgodilo, vrnili so se zavezniki k njemu, tako da je konečno pod njegovim poveljstvom stalo 150 tisoč mož.

V mestu je začela lakota razsajati. Ljudje so grozno umirali, tem bolj, ker so tudi druge bolezni divjale. Konečno so bile tri četrtnine mesta razrušene in le v zadnjem njegovem delu je bil Gvatimozin še utrjen. Kortes mu je ponudil mir. Gvatimozin je pogajanja od dne do dne odlašal. Konečno se je dne 15. avgusta 1521 udal. S tem je propadlo veliko mehikansko carstvo. Gvatimozin, ta veliki cesar mehikanski, rekel je Kortesu, ko je bil pred njega pripeljan: „Delal sem, kakor sem mislil, da je prav; sedaj nisem nikomur več na korist, zaradi tega porinite meč v moje srce!“

Španci so se grozno nad njim razjezili, ko so slišali, da je dal vse cesarske zaklade v jezero potopiti. Da bi izvedli, kje leže neizmerne bogatije, mučili so njega in njegovega blagajničarja na vse mogoče načine. Ko sta nekoč oba ležala na živi žerjavici, prosil ga je blagajnik v svojih strašnih mukah, naj mu vendar dovoli povedati, kje leži zaklad. Toda stanovitni cesar mu je odgovoril: „Ali misliš, da jaz na cvetlicah ležim?“

Ko je Kortes čul, kako nečloveški postopajo z nesrečnim Gvatimozinom, preprečil je nadaljne muke. —

Po padcu glavnega mesta podvrgla se je Špancem vsa dežela. Kralj je Kortesa

podkraljem Nove Španije imenoval. Naš junak je bil sedaj na vrhuncu svoje slave.

Kortes je začel porušeno mehikansko stolico na novo zidati. Rodovitno deželo je deloma mej svoje vojake razdelil. Pohlepni Španci so uboge domačine k najhujšemu delu silili. Ti trpini so marsikatero vstajo uprizorili, toda vedno zastonj. Po neki taki nesrečni rabuki so Španci v pokrajini Panuki 60 kazikov in 400 Indijancev dali žive sežgati.

Nesrečnega Gvatimozina so končno obdolžili, da je z vstajniki v zvezi. Obsodili so ga na smrt ter na javnem mehiškem trgu obesili. —

Španski dvor je nekaj častnikov v Novo Španijo poslal, da bi nadzorovali dohodke te dežele. Ker junaški Kortes ni bil preveč prijazen s temi nepoklicanimi gosti, začeli so ga črtiti ter v svojih poročilih pri kralju črniti, ki je končno v Mehiko poslal sodnika, da preišče celo zadevo.

Kortes se v oni deželi, katero si je s svojo nenavadno hrabrostjo prisvojil, ni hotel kakor navaden hudodelnik podvrči sodniški oblasti tujega kraljevega odposlanca. Prijatelji so mu sicer prigovarjali, naj siloma postopa zoper krivico, ki se mu godi, toda sedaj je zopet svoj plemeniti značaj pokazal. Odšel je osebno

na španski dvor, da ga kralj sam sodi. Ta ga je z veliko častjo sprejel, podelil mu velik španski red, imenoval ga za grofa ter mu v last velik kos nove zemlje izročil. Potrdil ga je v novič za španskega poveljnika, ne pa tudi za podkralja mehiškega, marveč je v upravo nove dežele državni zbor, takozvano „konferencijo Nove Španije“ imenoval.

Kortes se je v Mehiko povrnil, toda člani te „konferencije“ so ga povsod ovirali, kjerkoli so mogli. Kortés si je vsled tega na zapadni strani Mehike nekaj ladij oborožil ter šel nov svet odkrivat. Priplul je proti severu do Kalifornije.

V Mehiki so ga člani „konferencije“ tudi potem neznansko jezili, ko se je s svojega potovanja povrnil. Sklenil je tedaj, da gre še enkrat na kraljevski dvor iskat svojo pravico. Toda tukaj so ga kaj hladno sprejeli. Kakor nekda j Krištof Kolumb, moral je sedaj junaški Kortés krog kralja in ministrov molodovati in prosjačiti, dokler ga leta 1530 ni prehitela bleđa smrt, ki je celo revščine otela 62 letnega moža.

Truplo njegovo so v novi zemlji pokopali. Naročil je revež tako na smrtni postelji, češ, stara domovina ni vredna, da bi hranila njegove zemeljske ostanke!

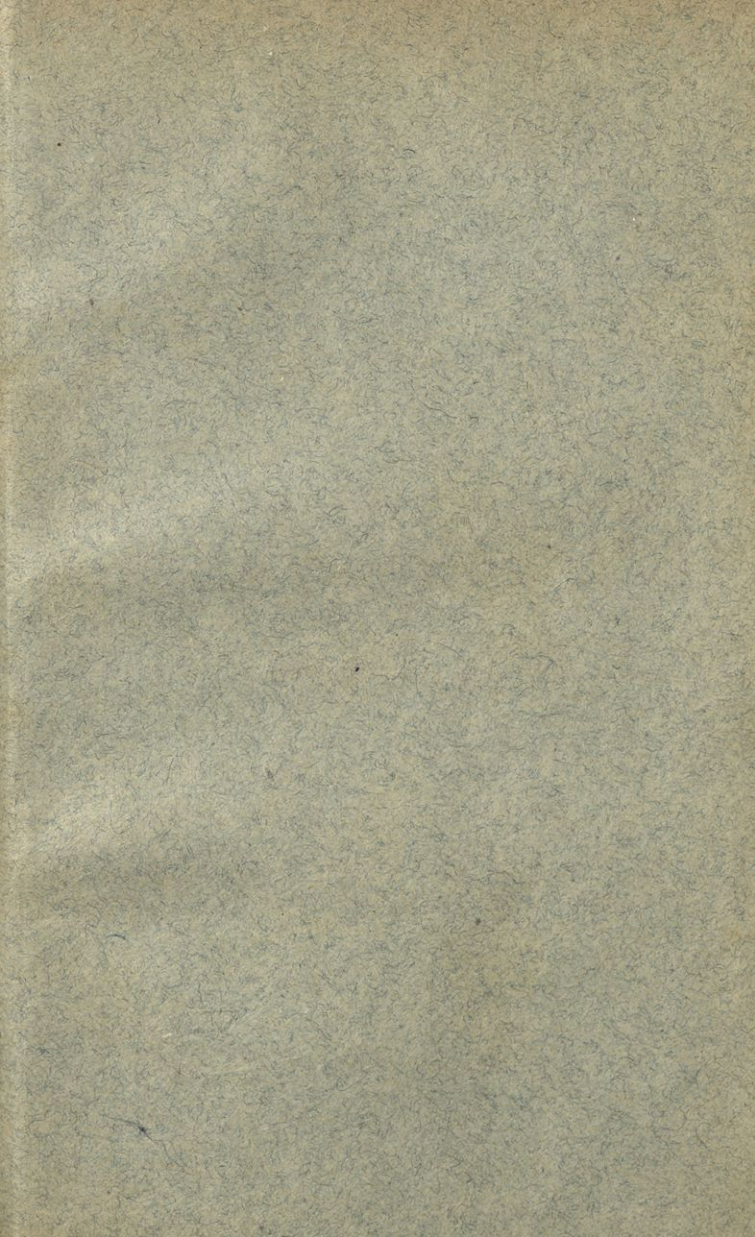
Kazalo.

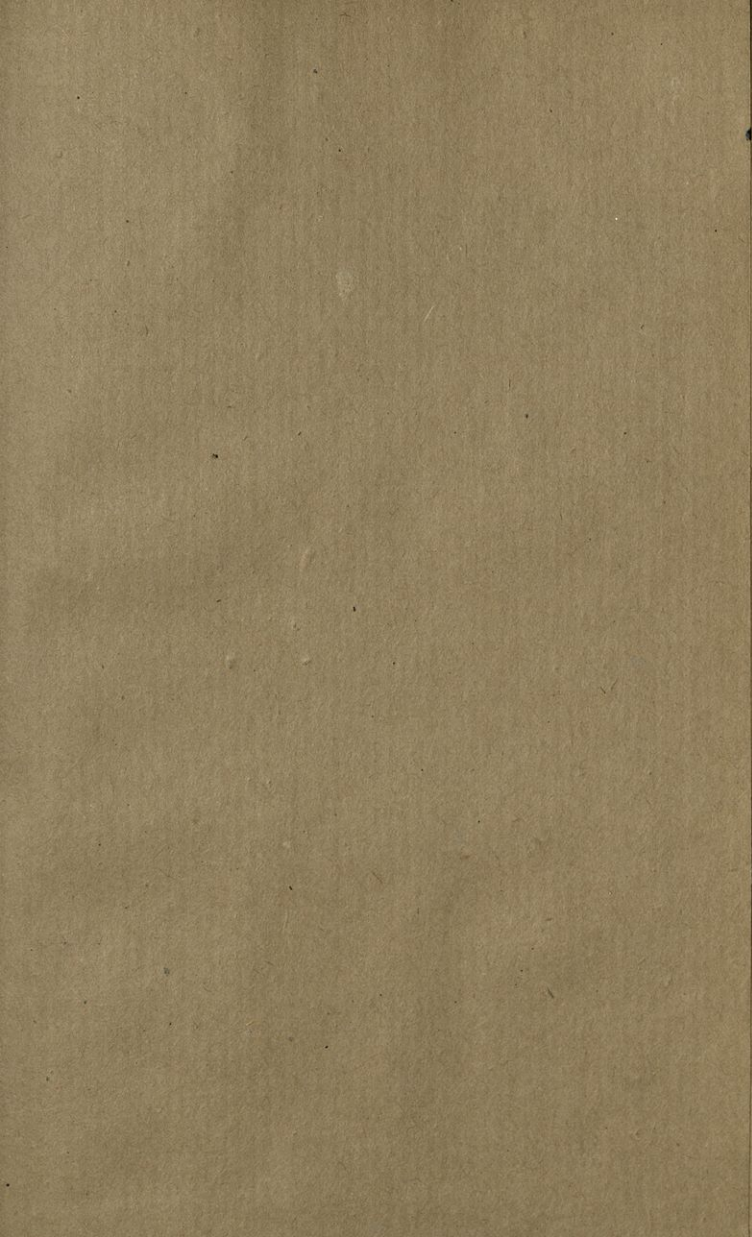
	Stran
1. poglavje: Kolumbova mladost in njegove priprave za prvo vožnjo	3
2. poglavje: Kolumbova prva vožnja	13
3. poglavje: Kolumbova druga vožnja	26
4. poglavje: Kolumbova tretja vožnja	32
5. poglavje: Kolumbova četrta in zadnja vožnja	38
6. poglavje: Nehvaležnost je plačilo sveta	49
7. Dodatek	54

vez. in
Ljubljano que
pripadajo
str. 42/8
Svetlo zabeleženo

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJI2NICA

00000051465

